

November 2023

Onderzoek naar academische zelfcensuur in hoger onderwijs en wetenschap

Bijlagen van Eindrapport

November 2023

Onderzoek naar academische zelfcensuur in hoger onderwijs en wetenschap

Bijlagen van Eindrapport

Amber van der Graaf

Dr. Gerwin Evers

Veerle Bastiaanssen

Bauke van der Veldt

Dr. Matthias Ploeg

Inhoudsopgave

Bijlage A	Koppeling tussen onderzoeksvragen en methoden	3
Bijlage B	Verkenning en uitdieping kernbegrippen	5
B.1	Begrippen en definities	5
B.1.1	Academische vrijheid	5
B.1.2	Wetenschappelijke integriteit	6
B.1.3	Beperking van diversiteit van perspectieven	7
B.1.4	Zelfcensuur	7
B.2	Inzichten uit de media-inventarisatie	9
B.3	Scope van het onderzoek	11
Bijlage C	Interviews	13
Bijlage D	Enquêtes	16
D.1	Uitzet enquêtes	16
D.1.1	Onderzoekers en docenten	16
D.1.2	Studenten	16
D.1.3	Vorbereiding analyse	17
D.2	Analyse enquêtes	19
D.2.1	Uitsplitsingen per achtergrondkenmerk - onderzoek	20
D.2.2	Uitsplitsingen per achtergrondkenmerk - onderwijs	23
D.2.3	Regressieanalyses - onderzoek	28
D.2.4	Regressieanalyses - onderwijs	30
D.3	Correlatie uitkomstmaten	36
D.3.1	Correlatiematrix onderzoek	36
D.3.2	Correlatiematrix onderwijs	37
D.3.3	Correlatiematrix onderwijs en onderzoek	39
D.4	Robuustheidchecks	39
Bijlage E	Consultaties	40
E.1	Gesloten consultatie	40
E.1.1	Responses	40
E.1.2	Vragenlijst	40
E.2	Open consultatie	40
E.2.1	Aantal responses	40
E.2.2	Vragenlijst	40

Bijlage A Koppeling tussen onderzoeksvragen en methoden

Tabel 1 Onderzoeksvragen (uitgesplitst)- en in te zetten methoden

Vraag	Consultaties	Scoping interviews	Literatuurstudie	Media-analyse	Interviews wetenschappers en studenten	Enquêtes	Internationale cases	Workshops klankbordgroep	Interviews sleutelpersonen
Onderzoeksvraag 1 – Aard, oorzaken en gevolgen									
a. In welke mate ervaren wetenschappers beperkingen om zich vrij te uiten?	✓	✓				✓			
b. In welke mate ervaren docenten beperkingen om zich vrij te uiten?	✓					✓			
c. In welke mate ervaren studenten beperkingen om zich vrij te uiten?	✓					✓			
d. In welke mate leiden de ervaren beperking tot zelfcensuur en inperking van diversiteit van normatieve of maatschappelijke perspectieven in de wetenschap en het hoger onderwijs?	✓					✓			
e. Hoe vaak komt het probleem voor en hoe wordt dit door de verschillende groepen ervaren?	✓					✓			
f. Wat zijn de belangrijkste oorzaken van de ervaren beperkingen tot vrije uitingen? Welke rol spelen (online) bedreigingen en intimatie?	✓	✓	✓	✓	✓	✓			
g. Wat zijn de belangrijkste gevolgen van zelfcensuur?	✓	✓	✓	✓	✓	✓			
h. Wat zijn de belangrijkste gevolgen van gebrekkige diversiteit aan perspectieven?	✓	✓	✓	✓	✓				
Onderzoeksvraag 2 – Versterkende en mitigerende factoren									
a. Welke factoren versterken of verminderen zelfcensuur en/of diversiteit van perspectieven in de wetenschap en het hoger onderwijs voor individuele wetenschappers ?	✓	✓	✓	✓	✓				
b. Welke factoren versterken of verminderen zelfcensuur en/of diversiteit van perspectieven in de wetenschap en het hoger onderwijs voor docenten ?	✓	✓	✓	✓	✓				
c. Welke factoren versterken of verminderen zelfcensuur en/of diversiteit van perspectieven in de wetenschap en het hoger onderwijs voor studenten ?	✓	✓	✓	✓	✓				
d. Welke factoren versterken of verminderen zelfcensuur en/of diversiteit van perspectieven in de wetenschap en het hoger onderwijs op instellingsniveau ?	✓	✓	✓	✓	✓				
Onderzoeksvraag 3 – Strategieën en maatregelen									
a. Welke strategieën en maatregelen worden ingezet door verschillende betrokken actoren (incl. instellingsbesturen)?	✓	✓			✓		✓		

Vraag	Consultaties	Scoping interviews	Literatuurstudie	Media-analyse	Interviews wetenschappers en studenten	Enquêtes	Internationale cases	Workshops klankbordgroep	Interviews sleutelpersonen
om de kans op zelfcensuur en gebrekkige diversiteit te verminderen en in hoeverre zijn deze effectief?									
b. Welke dilemma's of knelpunten worden in de praktijk ervaren op het gebied van zelfcensuur en het gebrek aan diversiteit in perspectieven?	✓	✓		✓	✓		✓		
c. Wat zijn de strategieën en maatregelen die door verschillende betrokken actoren (incl. instellingsbesturen) ingezet kunnen worden om zelfcensuur en gebrekkige diversiteit te verminderen?	✓		✓		✓		✓		
d. Wat zijn best practices in het verminderen van knelpunten en het adresseren van de problematiek?	✓		✓		✓		✓		
Onderzoeksvraag 4 – Aanbevelingen									
a. Wat is er nodig voor een hoger onderwijs en wetenschapsomgeving waarin iedereen zich vrij durft te uiten en waar alle perspectieven naast elkaar mogen bestaan?	✓							✓	✓
b. Wat kunnen specifieke verschillende actoren doen om dit te realiseren (o.a. instellingsbesturen, belangenverenigingen, studentenorganisaties en het Ministerie van OCW)?	✓						✓	✓	✓
c. Wat kunnen we leren uit omliggende landen over de maatregelen die daar worden genomen om zelfcensuur tegen te gaan en een diversiteit aan perspectieven in de wetenschap en het hoger onderwijs te bevorderen?	✓						✓	✓	✓

Bijlage B Verkenning en uitdieping kernbegrippen

Het onderstaande hoofdstuk geeft een verkenning van de kernbegrippen in het onderzoek en de relaties daartussen. Dit brengen we samen in een analytisch kader dat richting geeft aan dit onderzoek.

B.1 Begrippen en definities

Voor we verder ingaan op de vormen van zelfcensuur en uitgangspunten voor de afbakening is het belangrijk om een aantal termen toe te lichten. Het concept van **academische zelfcensuur staat hier centraal** en vormt het uitgangspunt voor het onderzoek. In de volgende paragraaf wordt de definitie van '**academische zelfcensuur**' gegeven die is opgesteld in afstemming met de stuur- en klankbordgroep. Ook worden de begrippen **academische vrijheid**, **academische integriteit**, en de beperking van diversiteit aan perspectieven en het spanningsveld hiertussen beschreven. De begrippen worden toegelicht voor zowel onderwijs als onderzoek, bij zowel universiteiten als hogescholen.

B.1.1 Academische vrijheid

Voor het begrip academische vrijheid, sluiten we aan bij de definitie die de **KNAW hanteert**. Uit de discussie met de klankbordgroep kwam naar voren dat dit een heldere definitie is, die algemeen geaccepteerd is.

Definitie van academische vrijheid: Het beginsel dat medewerkers aan wetenschappelijke instellingen in vrijheid hun onderzoek kunnen doen, hun bevindingen naar buiten kunnen brengen en onderwijs kunnen geven.¹

Gezien de vraagstelling in de Motie van Van der Woude, maken we kleine aanpassingen op de scope waar deze definitie betrekking op heeft. De motie gaat namelijk ook over lectoraten en hogescholen, terwijl deze in de KNAW-definitie buiten beschouwing worden gelaten. Voor het huidige onderzoek vallen praktijkgericht onderzoek en hoger onderwijs aan hogescholen wel binnen de scope. Voorlopige onderzoeksresultaten vallen ook onder de scope van dit onderzoek.

De KNAW biedt naast deze definitie ook een opsomming van aspecten² waarop academische vrijheid betrekking heeft. We hebben ervoor gekozen om deze aspecten niet als expliciet onderdeel van de definitie op te nemen om te voorkomen dat ze de scope onnodig beperken. Zo is het delen van informatie via conferenties wel onderdeel van deze opsomming, maar wetenschapscommunicatie niet. De opsomming van aspecten zullen we daarom voornamelijk meenemen als een startpunt.

Bij deze definities nemen we in acht dat **academische vrijheid niet gelijk staat aan de vrijheid van meningsuiting**. Academische vrijheid is begrensd door het voeren van onderzoek en door principes van wetenschappelijke integriteit zoals eerlijkheid, zorgvuldigheid, transparantie, onafhankelijkheid en verantwoordelijkheid. Daarnaast moeten wetenschappers zich aan de

¹ Koninklijke Nederlandse Akademie van Wetenschappen (2021) Academische vrijheid in Nederland: een begripsanalyse en richtsnoer

² De keuze van te onderzoeken thema's; de keuze en toepassing van de eigen onderzoeksvragen en -methoden, de toegang tot informatiebronnen; het publiceren en delen van informatie via conferenties, lezingen en lidmaatschap van wetenschappelijke groepen; de keuze om samenwerking met wetenschappelijke partners aan te gaan; en de invulling van het wetenschappelijk onderwijs.

Nederlandse gedragscode voor wetenschappelijke integriteit houden. Academische vrijheid moet zich altijd verhouden ten opzichte van waarheidsbevinding. Als uitspraken volledig indruisen tegen de consensus in een vakgebied en niet onderbouwd zijn of niet te onderbouwen zijn, zijn deze onder academische vrijheid niet in dezelfde mate beschermd als uitspraken die deze wetenschappelijke onderbouwing wel hebben. Waar wel overlap zit tussen academische vrijheid en de vrijheid van meningsuiting is dat beide geen verplichting bevatten voor anderen om ernaar te luisteren.

B.1.2 Wetenschappelijke integriteit

Het begrip zelfcensuur lijkt, op basis van literatuuronderzoek en een aantal verkennende interviews, niet altijd even sterk te leven binnen hoger onderwijs en onderzoek. Zoals hierboven aangegeven, wordt zelfcensuur vaak in verband gebracht met academische vrijheid. Daarnaast wordt het begrip zelfcensuur vaak in verband met wetenschappelijke integriteit besproken. Daarom staan we hieronder kort stil bij dit begrip.

In het Nederlands wetenschappelijke onderzoek bestaat de Gedragscode voor Wetenschappelijke Integriteit, 2018. Deze code, in huidige vorm, is ondertekend door KNAW, NFU, NWO, de TO2-federatie, de Vereniging Hogescholen en UNL (die ook de UMC's vertegenwoordigt in de ondertekening). De gedragscode zet een aantal kernprincipes uiteen voor het voeren van integer wetenschappelijke onderzoek:

- Eerlijkheid
- Zorgvuldigheid
- Transparantie
- Onafhankelijkheid
- Verantwoordelijkheid³

De gedragscode vertaalt deze principes door naar normen voor de onderzoekspraktijk. De code onderscheidt een aantal onderzoeksfases waarin onderzoeksactiviteiten dienen te worden uitgevoerd volgens de bovenstaande principes, namelijk het ontwerp, uitvoering, verslaglegging, beoordeling en peer review, en communicatie.

Instellingen hebben de plicht om te zorgen dat onderzoek langs deze principes kan worden uitgevoerd door de organisatieomgeving. Instellingen dienen onderzoek te faciliteren door een veilige omgeving te creëren die open en inclusief is en waar onderzoekers problemen en kwesties rond hun werk vrij kunnen bespreken zonder angst voor consequenties. Ook fouten en dilemma's moeten vrij besproken kunnen worden. Instellingen hebben daarmee een verantwoordelijkheid voor aspecten, zoals de supervisie en training van onderzoekers, de onderzoekscultuur, databeheer, de disseminatie van ethische normen en procedures voor het voeren van onderzoek. Instellingen verbinden dan ook sancties aan het niet naleven van de normen voor integere onderzoekspraktijken.

De meeste HO-instellingen en ondertekenaars hebben Commissies voor Wetenschappelijke Integriteit (CWI), waar klachten of meldingen over schending van de wetenschappelijke integriteit worden onderzocht en beoordeeld. Sommige instellingen hebben Facultaire Ethische Toetsingscommissies (FET) voor onderzoek waar ethische kwesties aan te pas komen.

³ UNL, (2018), Nederlandse gedragscode wetenschappelijke integriteit, <https://www.universiteitenvannederland.nl/files/documenten/Nederlandse%20gedragscode%20wetenschappelijke%20integriteit%202018.pdf>

Kijkend naar het verband tussen wetenschappelijke integriteit en zelfcensuur, lijken de principes onafhankelijkheid, transparantie en eerlijkheid raakvlak te hebben met zelfcensuur. Een onderzoeker moet los van (externe) druk onderzoek kunnen uitvoeren en transparant en open kunnen zijn over het onderzoeksproces en de uitkomsten daarvan. Waar een onderzoeker zich niet vrij voelt om dat te doen en tegen diens zin in activiteiten aanpast, kan er worden gesproken over een beperking van academische vrijheid en zelfcensuur.

B.1.3 Beperking van diversiteit van perspectieven

Op advies van het klankbordgroep richten we ons met betrekking tot dit begrip voornamelijk op de *beperking*. Het ligt buiten de scope van dit onderzoek om een volledig inzicht te geven in alle verschillende soorten diversiteit die er idealiter zouden moeten zijn in de wetenschap en welke mogelijk ontbreken.

We richten ons dan ook op de mechanismes waardoor deze beperking plaatsvindt en de consequenties van deze beperking, namelijk de perspectieven die hierdoor niet of in mindere mate aanwezig zijn bij onderzoekers, docenten en studenten. Het onderzoek kijkt daarmee naar de beperking van diversiteit aan perspectieven in relatie tot zelfcensuur, als oorzaak maar ook als een mogelijk gevolg. Zo kan bijvoorbeeld zelfcensuur voortkomen uit de verwachting van een onderzoeker dat hun onderzoeksactiviteiten ingaan tegen te gevestigde disciplinaire orde en tradities en op weerstand zullen stuiten. Deze verwachting en de vrees voor professionele uitsluiting of imagoschade, kunnen iemand aansporen om diens onderzoeksactiviteiten tegen hun zin in aan te passen. In dit voorbeeld draagt een beperkte diversiteit aan perspectieven binnen een disciplinaire gemeenschap bij aan de oorzaak van zelfcensuur.

Anderzijds kan een beperking in diverse perspectieven het gevolg zijn van zelfcensuur. Bijvoorbeeld omdat onderzoekers als gevolg van (de noodzaak van) zelfcensuur de wetenschap verlaten, waarmee de kans bestaat dat alleen onderzoekers die zich aansluiten bij de gevestigde disciplinaire orde of organisatiecultuur bij een instelling blijven. Zo kan zelfcensuur een beperking van diversiteit in perspectieven in de hand werken.

B.1.4 Zelfcensuur

In de klankbordgroep hebben we drie verschillende definities van zelfcensuur gepresenteerd die elk hun voor- en nadelen hadden.

- Het bewust of onbewust afzien van het stellen van onderzoeksvragen of publiceren van onderzoeksresultaten omdat de vragen en/of de (verwachte) uitkomsten maatschappelijk en/of politiek onwenselijk worden geacht.⁴
- Het zichzelf opleggen van publicatiebeperkingen met het doel om gevoelens van een publiek te ontzien of om problemen met een overheid te voorkomen.⁵ (Clingendael rapport over invloed van China op de wetenschap in Nederland)
- Self-censorship of information, defined as the act of intentionally and voluntarily withholding information from others in the absence of formal obstacles. (Bar-Tal, D. (2017). Self-censorship: The conceptual framework. *Self-censorship in contexts of conflict: Theory and research*, 1-18.)

⁴ Koninklijke Nederlandse Akademie van Wetenschappen (2018) Vrijheid van wetenschapsbeoefening in Nederland: KNAW-briefadvies naar aanleiding van de motie Straus-Duisenberg nr. 120 (34550-VIII)

⁵ Clingendael Netherlands Institute of International Relations (2020) China's invloed op onderwijs in Nederland: een verkenning

Geen van deze definities bleek volledig toepasbaar te zijn in de context van dit onderzoek. Daarom hebben we toegewerkt naar onze eigen definitie van **academische zelfcensuur**. Hierbij zijn de implicaties van de bovenstaande begrippen van academische vrijheid en diversiteit aan perspectieven meegenomen. Deze kunnen in de context van dit onderzoek niet los van elkaar gezien kunnen worden.

In de bespreking van de klankbordgroep kwamen **verschillende overwegingen** naar voren die belangrijk waren voor een eerste conceptualisering van dit begrip:

- Dat academische zelfcensuur zowel bewust als onbewust kan plaatsvinden;
- Dat academische zelfcensuur niet alleen maar in de context van wetenschapscommunicatie plaats kan vinden, maar ook eerder, bijvoorbeeld in de selectie van een onderzoeksthema, in de onderzoeksopzet of intern binnen de organisatie;
- Dat academische zelfcensuur verschillende vormen kan aannemen afhankelijk van onderzoek, onderwijs of (interne of externe) communicatie;
- Dat academische zelfcensuur verschillende vormen kan aannemen afhankelijk van of er sprake van is bij onderzoekers, docenten of studenten;
- Dat academische zelfcensuur voort kan komen als reactie op verschillende vormen van ervaren, vaak externe druk;
- Dat academische zelfcensuur voornamelijk voorkomt rondom onderwerpen waar (hevig) maatschappelijk debat over is of thema's die gevoelig liggen;
- Dat er niet in elke situatie waarin iemand kiest om iets niet te zeggen sprake is van academische zelfcensuur zoals bedoeld in de context van deze motie. Bijvoorbeeld een student die zijn hand niet opsteekt in college omdat die bang is om een 'dom antwoord' te geven, is in de context van dit onderzoek geen academische zelfcensuur. Een herformulering van een argument om respectvoller over te komen, valt ook niet onder academische zelfcensuur te vallen.
- Dat academische zelfcensuur gezien kan worden als uitzondering op het principe van academische vrijheid. Academische zelfcensuur wijst op een inperking van academische vrijheid.
- Dat zelfcensuur ook een zeker raakvlak kent met wetenschappelijke integriteit.
- Beperking van diversiteit aan perspectieven kan zowel in de grondslag liggen van academische zelfcensuur als in het verlengde ervan. Enerzijds kan academische zelfcensuur ervoor zorgen dat er bepaalde afwijkende perspectieven niet gedeeld worden. Tegelijkertijd kan het gebrek aan een diversiteit van perspectieven er ook voor zorgen dat men minder geneigd is om het over bepaalde onderwerpen te hebben.⁶
- Dat er in Nederland in principe geen censuur bestaat, aangezien in de grondwet staat dat academische vrijheid geëerbiedigd wordt. Tegelijkertijd erkennen we dat zelfcensuur en censuur op een spectrum zitten en wanneer er sprake is van hele hoge mate van (ervaren) druk vanuit systemische bronnen, er in sommige gevallen gesproken kan worden over censuur.

Aan de hand van de literatuurstudie, verkennende diepte-interviews en inhoudelijke bespreking met de klankbordgroep voor dit onderzoek heeft het onderzoeksteam ingezet om tot een definitie van zelfcensuur te komen. De definitie voor **academische zelfcensuur** waar we op uit zijn gekomen is de volgende:

- **Academische zelfcensuur:** Het aanpassen van gedrag en uitingen binnen onderwijs en onderzoek als reactie op (verwachte of ervaren) externe druk.

Dit begrip is bewust breed geformuleerd om de verschillende bronnen, mechanismen, vormen en gevolgen van zelfcensuur in hoger onderwijs en onderzoek af te kunnen dekken. Deze brede definities bieden het onderzoek de conceptuele ruimte om het begrip en haar vormen verder te verkennen en om zo een indicatie te kunnen ontwikkelen van de prevalentie van zelfcensuur.

B.2 Inzichten uit de media-inventarisatie

Zelfcensuur is een actueel thema waaraan diverse media in de afgelopen jaren aandacht hebben besteed. Hierbij wordt verslag gedaan van (mogelijke) gevallen van (zelf)censuur en hierover worden debatten gevoerd op de opiniEPagina's. Wij hebben een eerste inventarisatie van de media-aandacht uitgevoerd, om:

1. Zicht te krijgen op (de extreme) gevallen van academische (zelf)censuur en het bredere debat om dit helpen in de afbakening en scoping van dit onderzoek,
2. Relevante onderzoeken en statistieken te identificeren, en
3. Interviewkandidaten te identificeren met een duidelijke positie of ervaring rond zelfcensuur.

We zijn ons bewust van een zekere selectiebias en het feit dat we onderwerpen tegen zullen komen die op meer media aandacht kunnen rekenen. Dit is niet inherent erg voor het doel van deze inventarisatie, namelijk om te begrijpen hoe de algemene media communiceren en hoe het dialoog over gevallen van zelfcensuur verloopt. We hebben evenwichtige selectie onder de grotere nieuwsmedia gemaakt over de breedte van het politieke spectrum gedurende de laatste 2-5 jaar. De selectie van geraadpleegde media is te vinden in onderstaande tabel.

Tabel 2 Geraadpleegde media voor media-inventarisatie

Categorieën	Geraadpleegde media
Algemene Nieuwsmedia	• NOS • RTL-nieuws • Volkskrant • NRC • Telegraaf • Algemeen Dagblad
Sectorspecifieke platformen	• Elsevier Weekblad • ScienceGuide
Universiteitsmedia	• Folia (Universiteit van Amsterdam) • UK (Universiteit van Groningen) • Delta (TUDelft)

Deze media zijn systematisch onderzocht aan de hand van de termen: 'academische vrijheid', 'zelfcensuur', 'diversiteit aan perspectieven' en 'wetenschap onder druk', middels de zoekfunctie op de websites. Voor de NOS, RTLnieuws, Volkskrant en NRC is er gekeken naar media over de periode 2023-2017. Na de inventarisatie van deze media is het tijdsbestek

heroverwogen, gezien de vereiste tijdsinspanning. Voor de overige media is gezocht naar artikelen voor de periode 2023-2021. In de media-inventarisatie zijn ook enkele losse artikelen opgenomen vanuit andere bronnen die in de literatuurstudie naar voren zijn gekomen.

In totaal heeft de inventarisatie **geresulteerd in 383 relevante publicaties**, waar de onderwerpen grofweg zijn in te delen in 10 categorieën, die in onderstaande tabel zijn weergegeven.

Tabel 3 Categorieën media-inventarisatie

Categorie	Toelichting
Personen	Media over veelbesproken personen (en daaraan verbonden incidenten) in de media met betrekking tot academische vrijheid/zelfcensuur.
Academische vrijheid	Media over de staat en definitie van academische vrijheid in Nederland (in brede/algemene zin).
Diversiteit en inclusie	Media over beperking van diversiteit van perspectieven. Dit refereert aan het missen van verscheidenheid in expertise en achtergrond van onderzoekers met negatieve consequenties voor de kwaliteit van het onderzoek en de mate waarin het onderzoek vernieuwend of grensverleggend is.
Bedreiging en intimidatie	Media over invloed van bedreigen en/of intimideren van wetenschappers/studenten op academische vrijheid/zelfcensuur.
Invloeden/samenwerkingen	Media over beïnvloeding van academische vrijheid/zelfcensuur door invloeden of samenwerkingsverbanden met o.a. politiek, China, Rusland, fossiele industrie, bedrijfsleven. Hierbij speelt vaak macht een rol.
Invloed van woke	Media over de invloed van <i>woke-cultuur</i> op academische vrijheid/zelfcensuur.
Student/wetenschapper als activist	Media over het vraagstuk of de wetenschapper/student betrokken kan zijn bij activisme (objectiviteit/subjectiviteit).
Financiering	Media over beïnvloeding van zelfcensuur en/of academische vrijheid door wetenschapsfinanciering.
Wetenschapscultuur	Media over invloed op academische vrijheid/zelfcensuur door wetenschapscultuur (e.g. publicatiedruk, werkdruk).
Buitenland	Media over academische vrijheid, zelfcensuur, diversiteit aan perspectieven, wetenschap onder druk in het buitenland waar Nederland niet direct iets mee te maken heeft.

De media-inventarisatie heeft een aantal eerste inzichten opgeleverd die relevant zijn voor de rest van het onderzoek. Zo zien we dat de incidenten die zich de afgelopen jaren hebben voorgedaan waarbij personen zich hebben **uitgesproken over academische vrijheid en academische (zelf)censuur**, vaak in verband gebracht worden met de invloed van woke-cultuur of een inperking van diversiteit aan perspectieven in de wetenschap. De berichtgeving rondom zelfcensuurincidenten wordt zowel in nieuwsberichten als in opiniestukken op agressievere toon besproken dan mediastukken over andere aspecten van academische vrijheid.

Verder zien we dat **incidenten in de media tot de verbeelding spreken**. Nieuwsartikelen en opiniestukken gaan overwegend over specifieke incidenten zoals Laurens Buijs en Susanne Täuber en in veel mindere mate over academische vrijheid of zelfcensuur als fenomenen.

In aantallen publicaties vielen niet alleen de incidenten op, maar ook de **invloeden van samenwerkingsverbanden** op academische vrijheid en zelfcensuur. Dit draait dan specifiek om samenwerkingen met China en samenwerkingen met de fossiele industrie.

In verhouding tot algemene en sectorspecifieke media, wordt er in **universiteitsmedia** veel gepubliceerd binnen de **categorie personen en invloeden/samenwerkingen**. Rondom personen was dit ook wel te verwachten, zeker gezien de specifieke universiteitsbladen die we hebben meegenomen in de inventarisatie⁷. De hoeveelheid publicaties in de categorie invloeden/samenwerkingen wijst erop dat dit een onderwerp is dat leeft binnen de universiteiten. Ook zien we dat er **geen artikelen zijn gevonden over de financiering** van onderzoek op universiteitsmedia, terwijl dit wel een terugkerend thema is in algemene en sectorspecifieke media.

Tot slot zien we dat de toon van de berichtgeving verschilt in verschillende media. Waar de NOS en ScienceGuide voornamelijk op neutrale, beschrijvende wijze de situatie omtrent academische vrijheid in Nederland in kaart brengen, publiceren NRC en Telegraaf ook sensationelere opiniestukken over de invloed van de woke-cultuur met titels in De Telegraaf zoals "linkse profs mogen wél radicaliseren".

B.3 Scope van het onderzoek

De scope van dit onderzoek vergt voorzichtige afbakening. Op basis van het literatuuronderzoek, onze verkennende interviews, en inbreng van de stuurgroep en klankbordgroep is de scope voor dit onderzoek verder aangescherpt. In dit onderdeel behandelen we kort wat er in de komende hoofdstukken wordt behandeld en, niet onbelangrijk, wat buiten beschouwing blijft.

Focus op onderzoek en onderwijsactiviteiten: Zoals eerder aangegeven richt dit onderzoek zich op academische zelfcensuur in het hoger onderwijs en onderzoek, in de werk- en leersferen. Concreet betekent dit dat de activiteiten waarnaar gekeken wordt:

- **Het hele onderzoeksproces:** van selectie van een onderwerp voor onderzoek en van samenwerkingspartners, tot ontwerp van een aanpak en selectie van methodes, tot de uitvoering, analyse en communicatie van uitkomsten. Zowel tussentijdse, voorlopige als einduitkomsten worden hier meegenomen. Ook de anticipatie van een onderzoeker van een hernieuwde samenwerking valt onder de scope van het onderzoek.
- **Het voeren van onderwijs:** ook hier wordt het voeren van onderwijs in haar volledigheid meegenomen – van curriculum ontwerp en keuzen van onderwerpen te behandelen, tot de selectie van lesmethoden en pedagogische aanpakken, tot discussies in de klas met leerlingen, met collega docenten en met leidinggevenden.
- **Het volgen van onderwijs:** van de keuze van vakken, tot discussies en gesprekken voeren over onderwijsmateriaal binnen colleges en klassen, het schrijven van studieopdrachten en de onderwerpkeuzes daarin, en de keuze in onderwerpen voor onderzoeksopdrachten.

Ons onderzoek is gericht op wat er in de werksfeer en in collegezalen plaatsvindt. Dat betekent dat informele gesprekken over non-werk of onderwijsonderwerpen tussen studenten of tussen collega's niet onderzocht worden. Gesprekken aan de lunchtafel of bij koffiezetapparaten worden niet meegenomen omdat deze buiten de formele werk- en leersfeer vallen.

⁷ Laurens Buijs is werkzaam aan de Universiteit van Amsterdam en Susanne Täuber was werkzaam aan de Rijksuniversiteit Groningen, beide publicaties van deze universiteiten zijn meegenomen in de media-inventarisatie.

Gesprekken tussen collega's aan de lunchtafel over werk en onderzoek daarentegen worden wel meegenomen omdat dit bijdraagt aan de organisatiecultuur van een docent of wetenschapper; dit aspect is minder goed af te bakenen voor studenten en daarom is de keuze gemaakt om gericht te kijken naar sferen waarin leren plaatsvindt.

- **Het individu centraal:** Het onderzoek vertrekt vanuit het perspectief van het individu. We richten ons hier op zelfcensuur – beperkingen of aanpassingen in gedrag die een individu, tegen diens zin in heeft gedaan vanwege verwachte negatieve gevolgen. Dit betekent dat de belevingen en ervaringen van individuele onderzoekers, docenten en studenten de uitgangspunten vormen voor het onderzoek
- **Respectvol communiceren versus academische zelfcensuur:** De mate waarin iemand hun gedrag aanpast en de redenen daarvoor kunnen variëren. Respectvol communiceren is een subtiele manier waarop mensen hun gedrag aanpassen. Ook onderzoeksuitkomsten herformuleren om niet beledigend of polariserend te zijn richting bepaalde groepen is een vorm van gedragsaanpassing. Dat gezegd hebbende vallen dit soort aanpassingen in gedrag buiten de scope waar het niet als ongewenst wordt gezien of ervaren. Als een onderzoeker, docent, of student diens onderzoek of onderwijs tegen diens zin in aanpast en uit vrees voor negatieve gevolgen, dan is er wel sprake van academische zelfcensuur. Het onderscheidend criterium is daarmee de negatieve of ongewenste aanpassing in gedrag uit vrees voor negatieve gevolgen. Het gaat hier uiteraard om aanpassingen in gedrag binnen de werk- en leersferen.
- **Onbewuste zelfcensuur en brainwashing:** Academische zelfcensuur kan onbewust plaats vinden; iemand heeft niet altijd direct door dat ze hun gedrag of uitingen ongewenst aanpassen. Om, waar mogelijk, onbewuste academische zelfcensuur in kaart te brengen heeft dit onderzoek ook specifieke vormen van gedrag en de individuele ervaring daarbij verkend. Zo zijn respondenten bevroegd naar verschillende bronnen van druk die ze hebben ervaren en bijvoorbeeld, wat voor onderzoek of onderwijsactiviteiten ze eventueel tegen hun zin in hebben aangepast.

In sommige gevallen is een individu niet bewust van het feit dat die diens gedrag heeft aangepast. Situaties waar een individu extern gedachtengoed zo heeft geïnternaliseerd dat ze aanpassingen in hun gedrag niet meer als ongewenst zien (brainwashing), zijn moeilijk te meten in dit onderzoek. Als een individu de aanpassing in hun onderzoek of onderwijsactiviteiten niet als ongewenst of tegen hun eigen zin in beschouwt dan kan dit onderzoek het niet in kaart brengen.

Met deze scope in gedachten richt het onderstaande zich op de verschillende bronnen, mechanismen, vormen en gevolgen van academische zelfcensuur in hoger onderwijs en onderzoek.

Bijlage C Interviews

In de onderstaande overzichten staat informatie over het aantal interviews en de spreiding daarvan, dit is uitgesplitst naar functie, gender en discipline. In totaal zijn er 37 interviews uitgevoerd, 60 kandidaten zijn benaderd of hebben zichzelf aangemeld om mee te doen met een interview.

Interviewselectie:

Omwille van de representativiteit en het in kaart brengen van de verschillende gevoeligheden die specifiek bij een functie, discipline of veld (onderzoek of onderwijs) horen is er een beoogde spreiding gemaakt voor kandidaten van de interviews:

- Binnen de doelgroep onderzoekers en docenten was het doel om in ieder geval enkele hoogleraren, universitair docenten (en equivalent bij hbo en instituten), lectoren, postdocs en promovendi te spreken.
- Binnen de doelgroep studenten was het doel om mensen te spreken die in verschillende studiefases zitten (bachelor, master) op de universiteit en daarnaast wilden wij ook mensen spreken die op het hbo zitten/hebben gezeten.

In onderstaande tabel staat een overzicht van de uiteindelijke spreiding. Hierin is te zien dat er een grote vertegenwoordiging is van hoogleraren. Hoogleraren gaven aan veelal bereid te zijn om hun ervaringen op het gebied van zelfcensuur te delen in diepte-interviews.

Daarnaast is ook te zien dat we relatief weinig studenten hebben bereikt die actief zijn binnen het hbo. Uiteindelijk hebben er twee interviews met studenten plaatsgevonden die ervaring hadden met het hbo.

Kandidaten om te interviewen zijn op verschillende manieren geselecteerd:

- Een aantal kandidaten zijn voorgedragen door leden van de klankbordgroep. Deze mensen zijn vervolgens benaderd met een uitnodiging voor een interview per email.
- Een aantal kandidaten zijn gevonden door verkennende activiteiten tijdens de inceptiefase van dit project.
- Daarnaast zijn er een aantal interviewkandidaten voortgekomen uit de enquête. In de enquête kregen mensen de mogelijkheid aan te geven dat ze openstonden voor een interview. Vervolgens is, met de beoogde spreiding in gedachte, een deel van deze kandidaten benaderd met een uitnodiging per mail.
- Tijdens dit project is een media-inventarisatie uitgevoerd, op basis hiervan zijn een aantal mensen benaderd omdat zij in recente jaren media-aandacht hebben gekregen betreffende incidenten.

Iedere potentiële kandidaat die per e-mail uitgenodigd was voor een interview, ontving bij gebrek aan reactie een reminder na twee weken.

We hebben relatief veel mensen benaderd die betrokken waren rondom specifieke incidenten (voortkomend uit de media-inventarisatie) maar uiteindelijk hebben we relatief weinig succes gehad met het afleggen van interviews in deze groep. Dit is deels te verklaren doordat een aantal kandidaten aangaven de casus/het incident afdoende besproken te hebben op andere gelegenheden.

Daarnaast is er een relatief groot aantal mensen geïnterviewd dat actief is binnen de discipline 'gedrag & maatschappij'.

Ondanks deze kleine beperking, denken we dat de opgedane inzichten uit deze interviews relevant zijn voor de uiteindelijke analyse in dit rapport. Dit komt doordat de beoogde spreiding van interviews redelijk goed is vastgehouden en dat daarnaast de inzichten uit de interviews gevalideerd en aangevuld worden door onze additionele onderzoeksmethoden (open & gesloten consultaties, enquêtes, media-inventarisatie, deskresearch en internationale benchmark).

Doelgroep	Spreiding	Aantal interviews afgenomen	Percentage van totaal
Wetenschappers en docenten	Functieniveau	21	57%
	Hoogleraar	8	22%
	Universitair Docent	3	8%
	Lector	2	5%
	Postdoc	3	8%
	Promovendi	5	14%
Studenten	Studiefase	6	16%
	Master	4	11%
	Bachelor	1	2.5%
	HBO	1	2.5%
Instellingsniveau	Leden Integrale Veiligheid, Wetenschappelijke Integriteit of Hogeschoolraad	6	16%
Organisaties of experts op zelfcensuur	Organisaties betrokken bij of met expertise op onderwerpen die raken aan zelfcensuur	4	11%
Totaal		37	100%

	Aantal	Referentiewaarde
Gender		
Man	22	59.5%
Vrouw	15	41.5%
Discipline		
Landbouw & Natuur	1	3%
Natuurwetenschappen	2	5%
Techniek	4	11%
Economie	4	11%
Gezondheidszorg	4	11%
Recht	3	8%
Gedrag & Maatschappij	7	19%
Taal & Cultuur	3	8%
Discipline overstijgend	1	3%
Instellingsniveau/Organisatie	8	21%

Bijlage D Enquêtes

D.1 Uitzet enquêtes

D.1.1 Onderzoekers en docenten

Steekproef

Voor het uitzetten van de enquête onder onderzoekers is er een steekproef getrokken uit de Narcis-database.

Narcis is een database waarin onderzoekers staan die in hun publicaties een Nederlandse onderzoeksinstituting als affiliatie hebben opgegeven. De steekproef vond gerandomiseerd plaats, waarbij werd gezorgd dat de uiteindelijke populatie qua discipline representatief was voor de academische sector, zoals weergegeven in de WOPI-data van UNL. Doordat het hbo ondervertegenwoordigd is in Narcis, hebben we besloten deze allemaal aan te schrijven, in zoverre daarvoor contactgegevens beschikbaar waren.

Vervolgens is er na een week gekeken naar de representativiteit van de response op het gebied van discipline en functieniveaus. Op basis daarvan zijn disciplines die nog ondervertegenwoordigd waren (waarschijnlijk door een lager responsepercentage) extra aangeschreven. Tevens bleek dat promovendi nauwelijks voorkwamen en dat postdoctorale onderzoekers en universitair docenten ondervertegenwoordigd waren in Narcis. Daarom is ook daarnaast een steekproef getrokken van promovendi, postdoctorale onderzoekers en universitair docenten op basis van contactinformatie zoals beschikbaar op universiteitswebsites.

Verspreiding enquête

Voor het verspreiden van de enquête is gebruik gemaakt van Limesurvey. Via deze tool kunnen gepersonaliseerde uitnodigingen en reminders verstuurd worden waarbij een ontvanger de enquête slechts eenmaal in kan vullen. Hierdoor kan deze uitnodigingslink niet verder verspreid worden en borgen we de representativiteit en het gerandomiseerde karakter van de steekproef. De enquête werd zowel in het Nederlands als in het Engels aangeboden, om zo ook internationale onderzoekers die werkzaam zijn in Nederland de mogelijkheid te bieden deel te nemen.

In totaal zijn er 5724 uitnodigingen verstuurd, 300 van deze uitnodigingen konden niet bezorgd worden doordat sommige emailadressen niet meer actief waren. Elke respondent, behalve degenen die de enquête al completeerden of aangaven niet meer gecontacteerd te willen worden, ontvingen 1 reminder. Na het versturen van de laatste reminder heeft de enquête nog ruim drie weken open gestaan om zo ook personen die op vakantie waren de mogelijkheid te bieden om deel te nemen. In de periode 8 juni tot 24 juli 2023 completeerden in totaal 538 mensen de enquête en daarmee kwam het responsepercentage uit op 9.3%, of 9.9% indien gecorrigeerd voor niet bezorgde uitnodigingen. In vergelijking met andere onderzoeken in de academische sector is dit een relatief hoog responsepercentage.

D.1.2 Studenten

Steekproef

De enquête onder studenten is uitgezet door I&O research onder studenten in haar onderzoek panel. Dit panel is op basis van aselechte steekproeven samengesteld en maakt in tegenstelling tot panels van de meeste andere aanbieders geen gebruik van zelfaanmelding, waardoor zogenaamde 'beroepsrespondenten' tegen worden gegaan. Voor de samenstelling van het

panel worden onder andere meerdere keren per jaar via aselecte adressensteekproeven uit de Basisregistratie Adressen en Gebouwen (BAG) nieuwe respondenten angeworven. Daarnaast worden gerichte campagnes opgezet gericht op personen die normaliter ondervertegenwoordigd zijn in panels. Op hoofdlijnen is het panel representatief qua leeftijden en regio's voor de te onderzoeken populatie, al is er wel sprake van een oververtegenwoordiging van vrouwen.

Verspreiding enquête

De enquête onder studenten is door I&O research verspreid via hun eigen online platform en liep van 8 juni tot 22 juni 2023. Alle 2145 studenten uit het I&O onderzoek panel zijn hiervoor uitgenodigd. Vervolgens is er een week later een reminder verstuurd, waarna er vervolgens nog een tweede reminder is verstuurd specifiek naar mannen omdat zij op dat moment ondervertegenwoordigd waren in de response. Respondenten kregen via het systeem van I&O research als dank voor het invullen van de enquêtes een aantal punten waarmee ze kunnen sparen voor waardebonnen en andere cadeaus. Uiteindelijk completeerden 841 studenten de enquête waarmee het responsepercentage uitkomt op 39,2%.

D.1.3 Voorbereiding analyse

Omgang met missende data

Een beperkt aantal onderzoekers en studenten heeft ervoor gekozen om een aantal vragen naar achtergrondkenmerken niet te beantwoorden. Aangezien we hierdoor voor deze personen geen data voor deze achtergrondkenmerken hebben, kunnen ze niet meegenomen in de analyses waarin deze achtergrondkenmerken als variabelen worden meegenomen. Ook onderzoekers en studenten die voor gender een andere waarde dan man of vrouw hebben opgegeven, hebben we vanwege het beperkte aantal personen niet mee kunnen nemen in analyses waarbij gender een rol speelde. Doordat het in totaal om slechts een beperkt deel van het totaal aantal responses ging, hebben we besloten deze responses niet mee te nemen in de analyses.

Daarnaast bestond in de onderzoekersenquête voor een aantal identificatievragen de mogelijkheid om via een open veld een andere optie te specificeren. De antwoorden van het beperkte aantal respondenten dat hier gebruik van heeft gemaakt hebben we handmatig beoordeeld en waar mogelijk toegewezen aan een categorie die het meest passend was. Andere gevallen, zoals onderzoekers die aangaven reeds met emeritaat of pensioen te zijn, hebben we uitgesloten van de analyse.

Na het voltooien van deze stappen zijn er 484 (90% van het totaal) responses voor de onderzoekers en 826 (98%) voor studenten over. Op basis van deze dataset zijn alle analyses uitgevoerd. In gevallen waarin een respondent een vraag niet had beantwoord⁸, hebben we de response voor die specifieke analyse buitenbeschouwing gelaten maar wordt deze wel meegenomen voor analyses waarvoor de respondent wel data heeft verschaft.

Standaardisatie variabelen

Om de analyse te helpen zijn daarnaast een aantal achtergrondkenmerken gestandaardiseerd:

⁸ Dit gaat om inhoudelijke vragen, niet om vragen naar achtergrondkenmerken, waarbij het niet opgeven tot uitsluiting leidt zoals hierboven beschreven

- **Senioriteit:** in deze variabele zijn de verschillende functieniveaus van het hbo en universiteit teruggebracht tot drie klassen; junior (junior onderzoeker en promovendus), medior (postdoctorale onderzoeker, hogeschool docent en universitaire docent) en senior (lector, universitair hoofddocent en (adjunct-)hoogleraar).
- **Contract:** 'Tenure track met vast contract' is samengevoegd met vast contract.
- **Studiefase:** pre-master is samengevoegd met master, associate degree is samengevoegd met bachelor.

Voor de afhankelijke variabelen is de data uitgevraagd via de zogenaamde Likertschaal. Voor de regressieanalyse en correlatieanalyses zijn deze omgezet naar de getallen 0 (in geen enkele mate), 1 (in beperkte mate), 2 (in redelijke mate), 3 (in sterke mate) en 4 (in sterke mate).

Weging

De achtergrondkenmerken van de bovenstaande datasets zijn vergeleken met een aantal referentiewaarden zoals die bekend zijn over de gehele populatie. Op basis van deze referentiewaarden zijn gewichten berekend voor iedere response, waarin responses van groepen die ondervertegenwoordigd zijn een hoger gewicht kregen. Op deze wijze zijn de resultaten van navolgende analyses zo representatief mogelijk voor de gehele populatie van studenten en onderzoekers.

In de weging is ervoor gekozen om dit binnen een bepaalde bandbreedte te doen zodat sommige responses niet disproportioneel zwaar meetellen in de gemiddelden. Voor studenten is hiermee de bandbreedte 0.30 tot 2.7 en voor onderzoekers 0.25 tot 2.8, al is deze spreiding binnen specifieke groepen kleiner. De navolgende tabellen geven een overzicht van de variabelen voor en na weging.

Tabel 4 Weging onderzoekers

	Waarde voor weging	Referentiewaarde	Waarde na weging
Gender			
Man	68%	58%	62%
Vrouw	32%	42%	38%
Discipline			
Landbouw & Natuur	5%	5%	5%
Natuurwetenschappen	20%	16%	17%
Techniek	19%	17%	18%
Economie	10%	6%	7%
Gezondheidszorg	4%	5%	5%
Recht	5%	5%	5%
Gedrag & Maatschappij	15%	14%	14%
Taal & Cultuur	8%	8%	8%
Discipline overstijgend	14%	23%	20%
Senioriteit			

	Waarde voor weging	Referentiewaarde	Waarde na weging
Senior	62%	22%	36%
Medior	14%	40%	31%
Junior	24%	38%	33%

Bron: weging uitgevoerd door Technopolis op basis van enquêtedata en referentiewaarden afkomstig uit WOPI (universiteitenvannederland.nl/nl_NL/f_c_personeel_downloads.html)

Tabel 5 Weging studenten

	Waarde voor weging	Referentiewaarde	Waarde na weging
Gender			
Man	37%	48%	49%
Vrouw	63%	52%	51%
Discipline			
Discipline overstijgend	7%	2%	4%
Onderwijswetenschappen	7%	8%	8%
Landbouw & Natuur	3%	3%	3%
Natuurwetenschappen	12%	5%	8%
Techniek	14%	18%	16%
Gezondheidszorg	17%	12%	13%
Economie	9%	27%	20%
Recht	7%	4%	5%
Gedrag & Maatschappij	17%	15%	16%
Taal & Cultuur	9%	7%	8%
Studiefase			
Bachelor	64%	63%	63%
Master	36%	37%	37%

Bron: weging uitgevoerd door Technopolis op basis van enquêtedata aangeleverd door I&O research en referentiewaarden afkomstig van CBS (cbs.nl/nl-nl/nieuws/2023/10/al-23-jaar-op-rij-meer-vrouwen-dan-mannen-in-hoger-onderwijs) en ministerie van OCW (ocwincijfers.nl/onderwerpen/toelichting-cijfers/verschillen-ocw-en-cbs-in-cijfers-en-indeling-van-het-hoger-onderwijs, ocwincijfers.nl/sectoren/hoger-onderwijs/kengetallen-wetenschappelijk-onderwijs/studenten/prognose-aantal-studenten-wo)

D.2 Analyse enquêtes

De verkregen data zijn geanalyseerd in drie stappen, die hieronder verder worden toegelicht. De analyses voor onderzoekers en studenten volgen dezelfde aanpak, met het verschil dat sommige variabelen niet relevant zijn voor studenten zoals 'type contract'.

- **Beschrijvende analyse:** de beschrijvende analyse geeft een totaalbeeld over de populatie van in hoeverre bepaalde beperkingen, bronnen van druk, mechanismen of

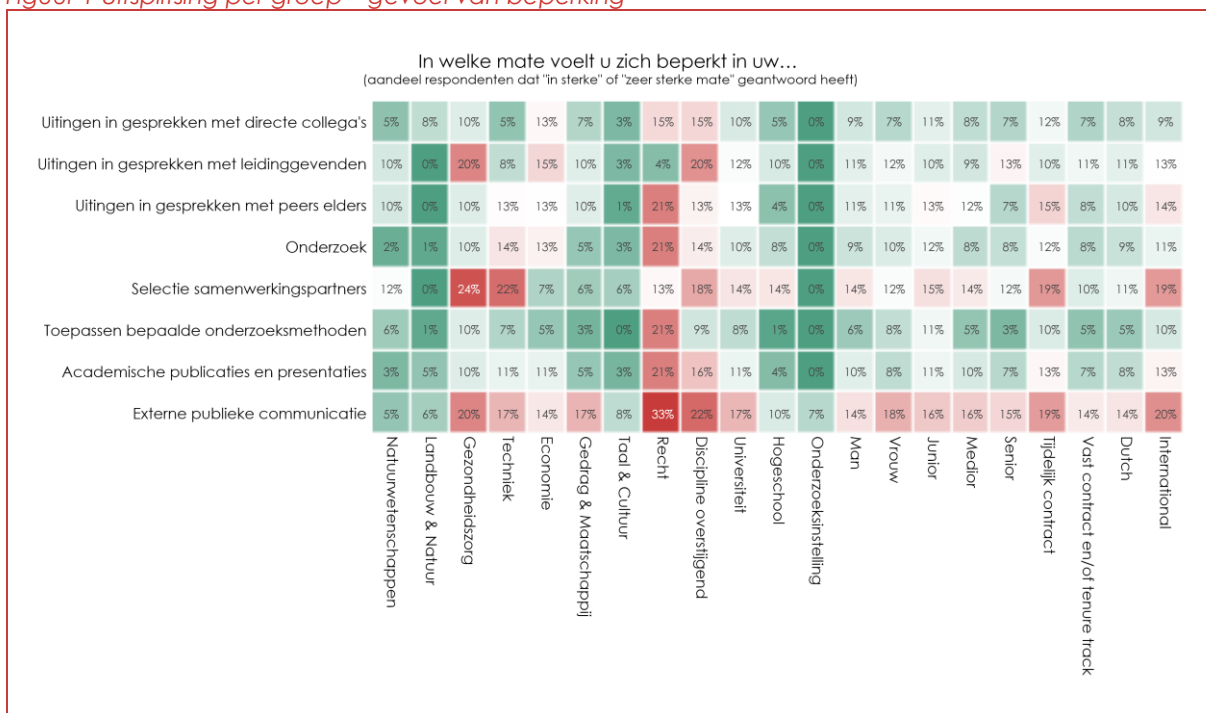
zelfcensuurgedrag voorkomen. Deze waarden zijn een gewogen gemiddelde op basis van de eerder berekende gewichten zodat deze data iets zegt over de populatie als geheel.

- **Uitsplitsing per achtergrondkenmerk:** de uitsplitsing van de afhankelijke variabelen per achtergrondkenmerk geeft een overzicht van in hoeverre de gemiddelden verschillen tussen de groepen (bijv. onderzoekers met vast contract t.o.v. onderzoekers met een tijdelijk contract).
- **Regressieanalyse:** de verschillen in gemiddelden op basis van de uitsplitsing per achtergrondkenmerk kunnen ook deels verklaard worden door andere onderliggende verschillen tussen de twee groepen. Het kan zo zijn dat mannen te maken hebben met een bepaald type externe druk, maar dat dit toe te schrijven is aan het feit dat een groot deel van de mannen werkzaam is in bepaalde disciplines waarin dit type druk gemiddeld vaker voorkomt. Om iets te kunnen zeggen over de invloed van een individueel achtergrondkenmerk is het daarom van belang dat gecontroleerd wordt voor alle andere relevante achtergrondkenmerken.

Hiervoor maken we in deze studie gebruik van een WLS (weighted least squares)-analyse met heteroskedasticiteit-consistente standaardfouten. Voor iedere genormaliseerde afhankelijke variabele wordt een model gedraaid met de dummy's van de achtergrondkenmerken als onafhankelijke variabelen.

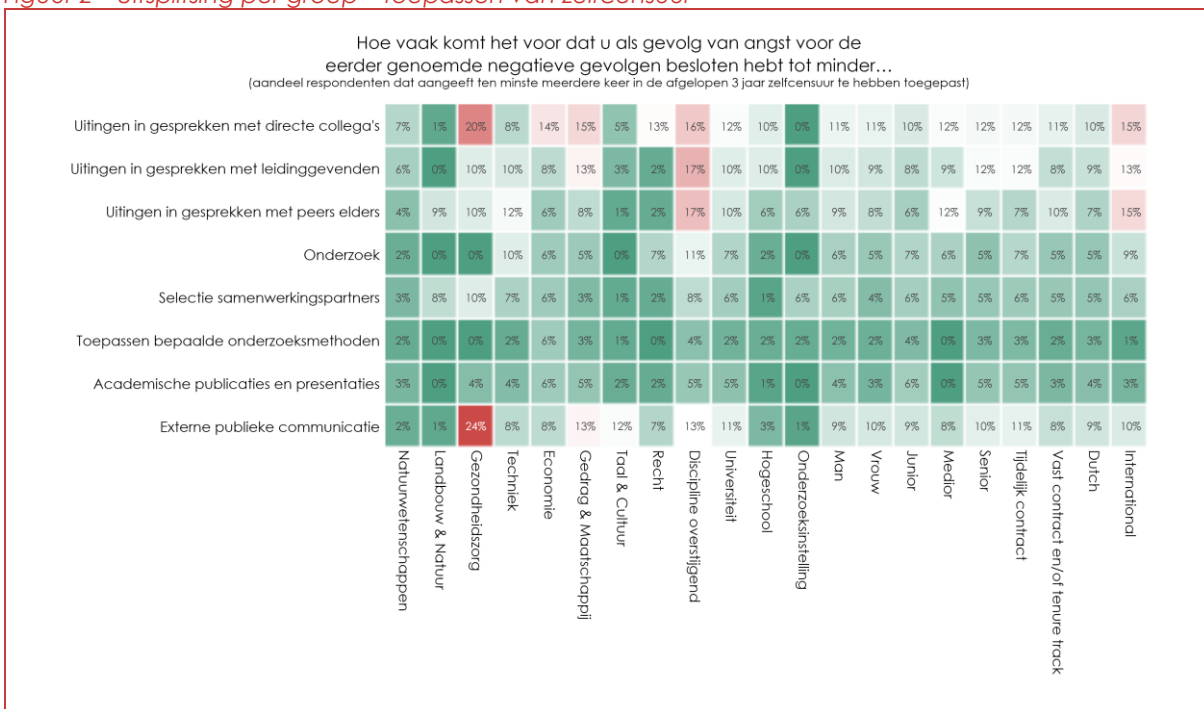
D.2.1 Uitsplitsingen per achtergrondkenmerk - onderzoek

Figuur 1 Uitsplitsing per groep – gevoel van beperking

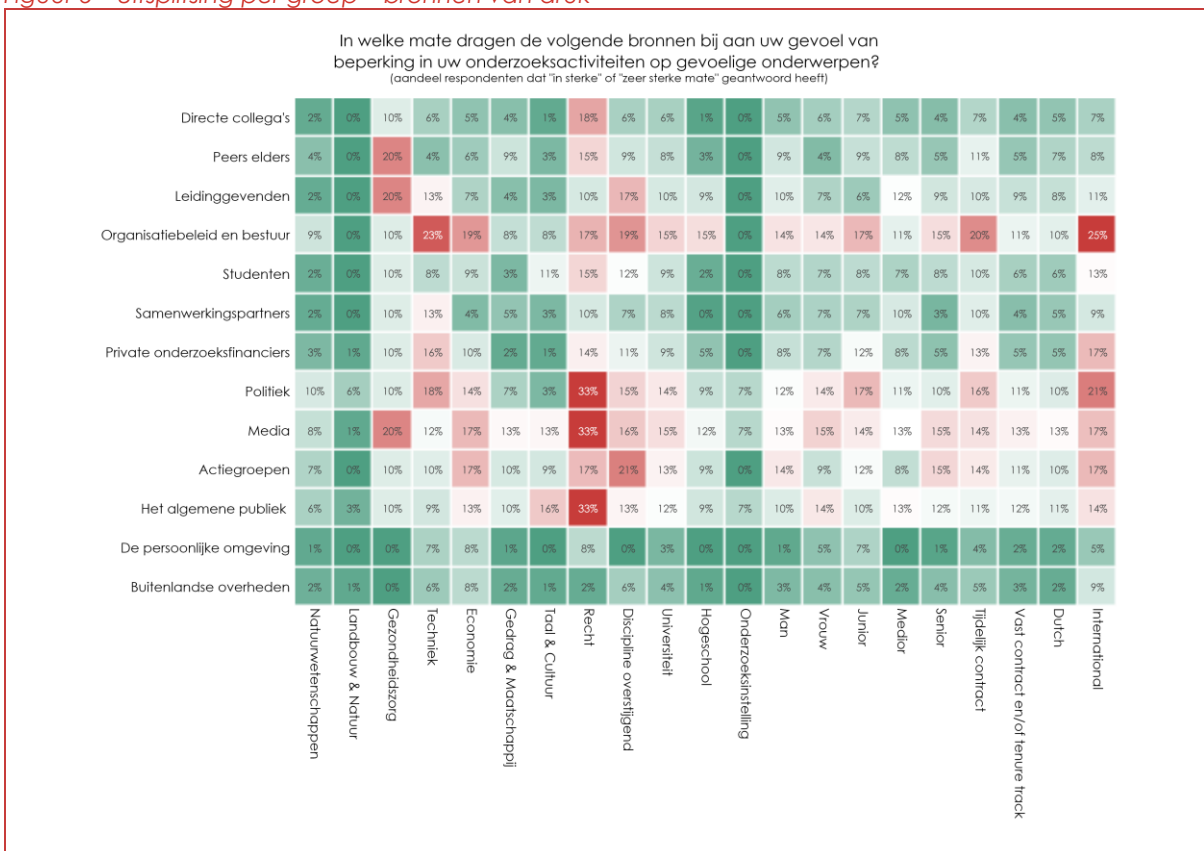
Bron: enquête onder onderzoekers en docenten. Kleurschaal loopt van 0% (donkergroen) via 12.5%(wit) naar 25% (donkerrood).

Figuur 2 Uitsplitsing per groep – toepassen van zelfcensuur

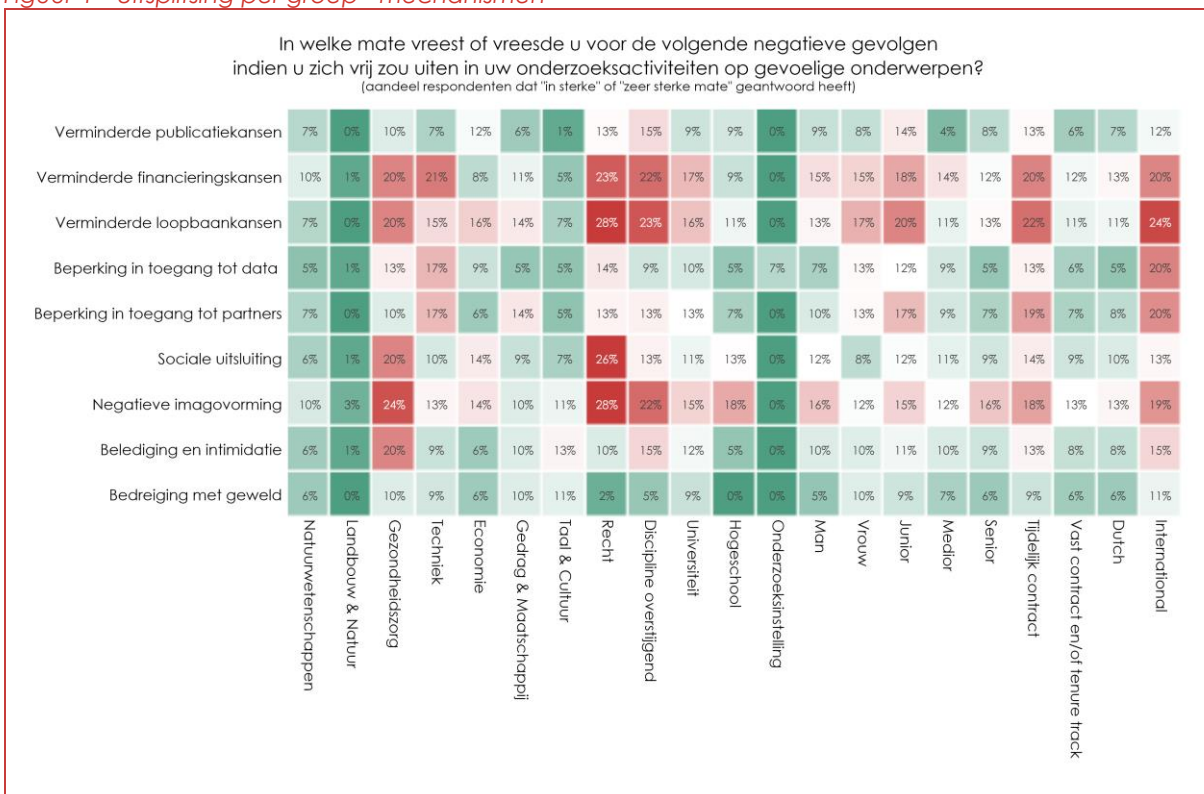
Bron: enquête onder onderzoekers en docenten. Kleurschaal loopt van 0% (donkergroen) via 12.5%(wit) naar 25% (donkerrood).

Figuur 3 Uitsplitsing per groep – bronnen van druk

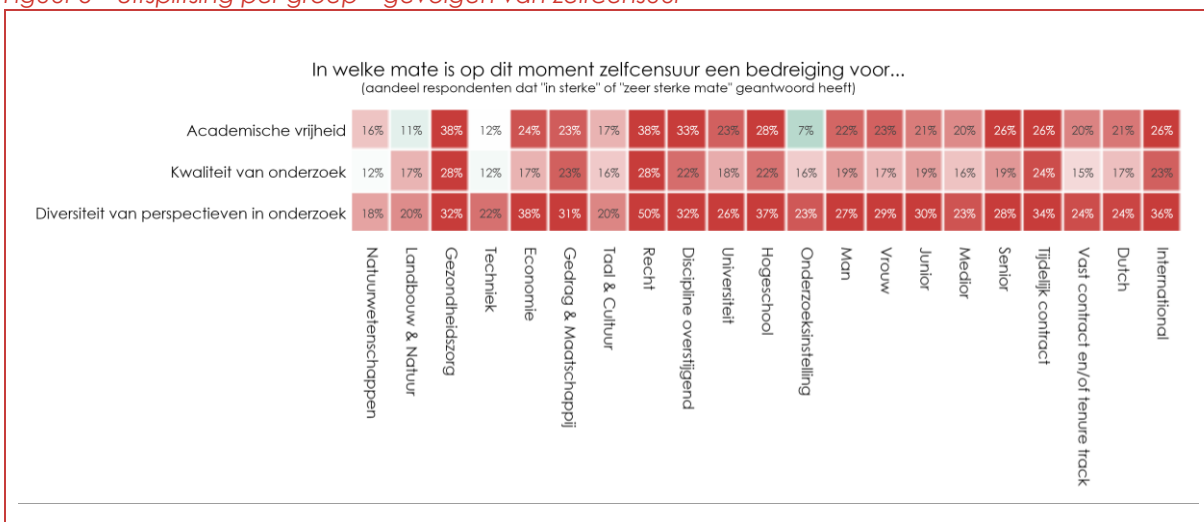
Bron: enquête onder onderzoekers en docenten. Kleurschaal loopt van 0% (donkergroen) via 12.5%(wit) naar 25% (donkerrood).

Figuur 4 Uitsplitsing per groep - mechanismen

Bron: enquête onder onderzoekers en docenten. Kleurschaal loopt van 0% (donkergroen) via 12.5%(wit) naar 25% (donkerrood).

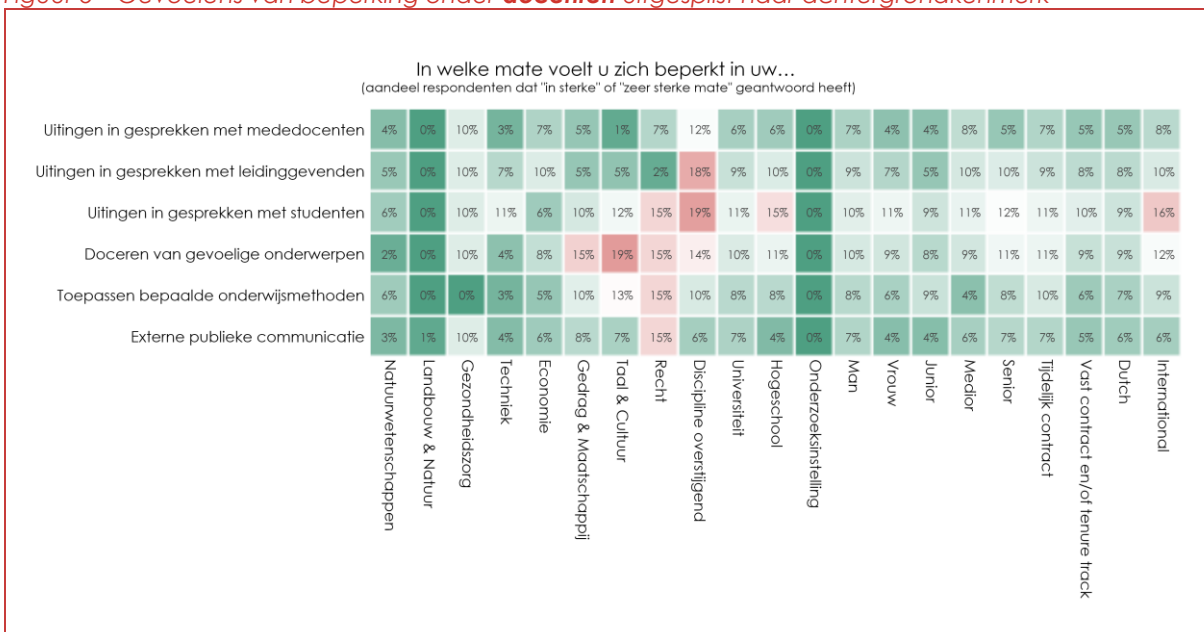
Figuur 5 Uitsplitsing per groep – gevolgen van zelfcensuur

Bron: enquête onder onderzoekers en docenten. Kleurschaal loopt van 0% (donkergroen) via 12.5%(wit) naar 25% (donkerrood).

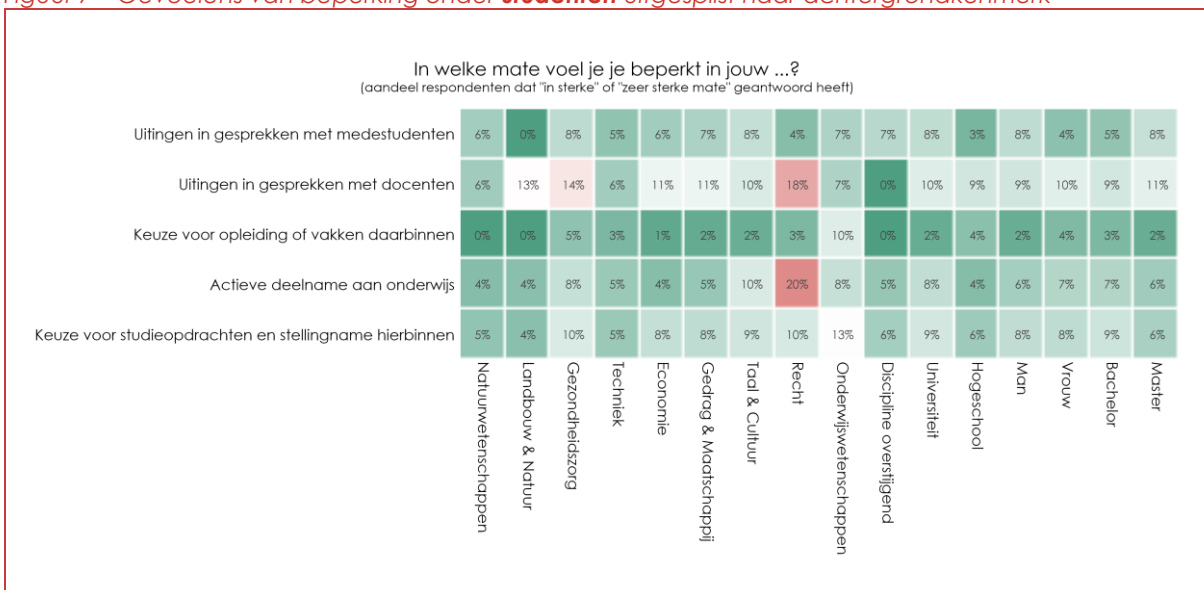
D.2.2 Uitsplitsingen per achtergrondkenmerk - onderwijs

Figuur 6 Gevoelens van beperking onder **docenten** uitgesplitst naar achtergrondkenmerk

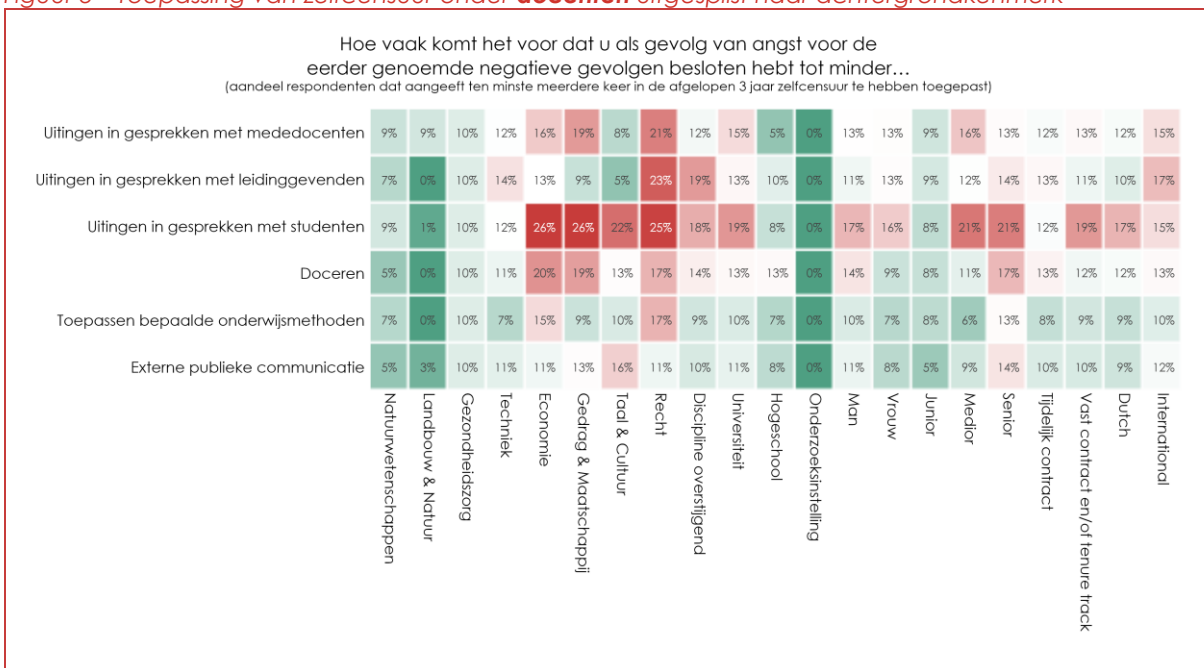
Bron: enquête onder onderzoekers en docenten. Kleurschaal loopt van 0% (donkergroen) via 12.5%(wit) naar 25% (donkerrood).

Figuur 7 Gevoelens van beperking onder **studenten** uitgesplitst naar achtergrondkenmerk

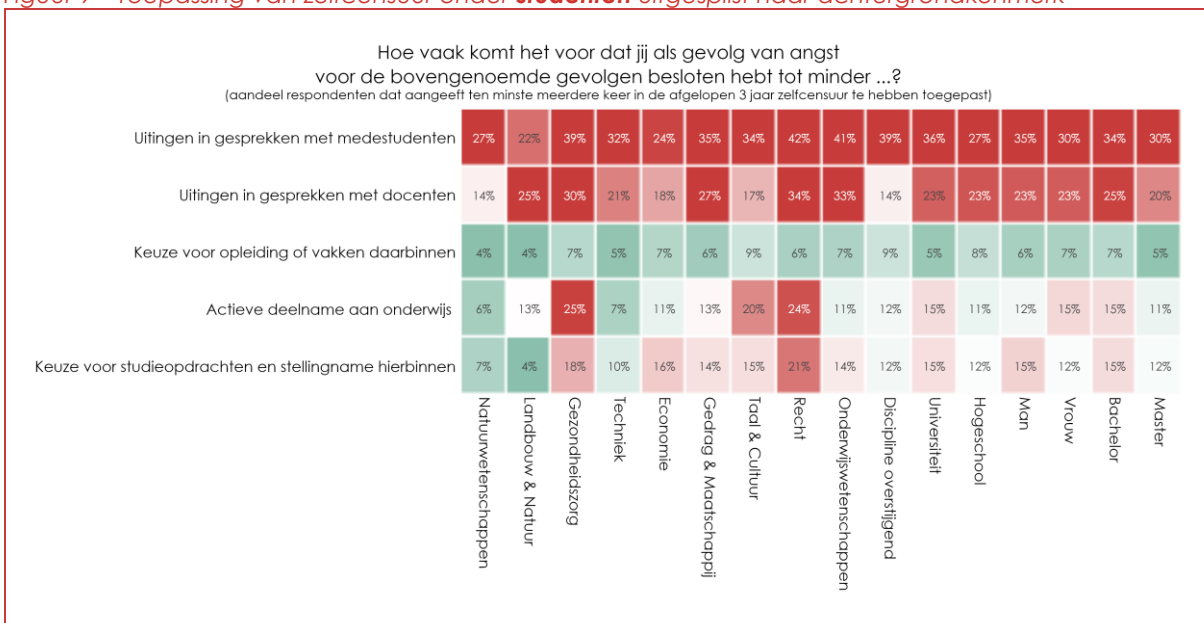
Bron: enquête onder studenten. Kleurschaal loopt van 0% (donkergroen) via 12.5%(wit) naar 25% (donkerrood).

Figuur 8 Toepassing van zelfcensuur onder **docenten** uitgesplit naar achtergrondkenmerk

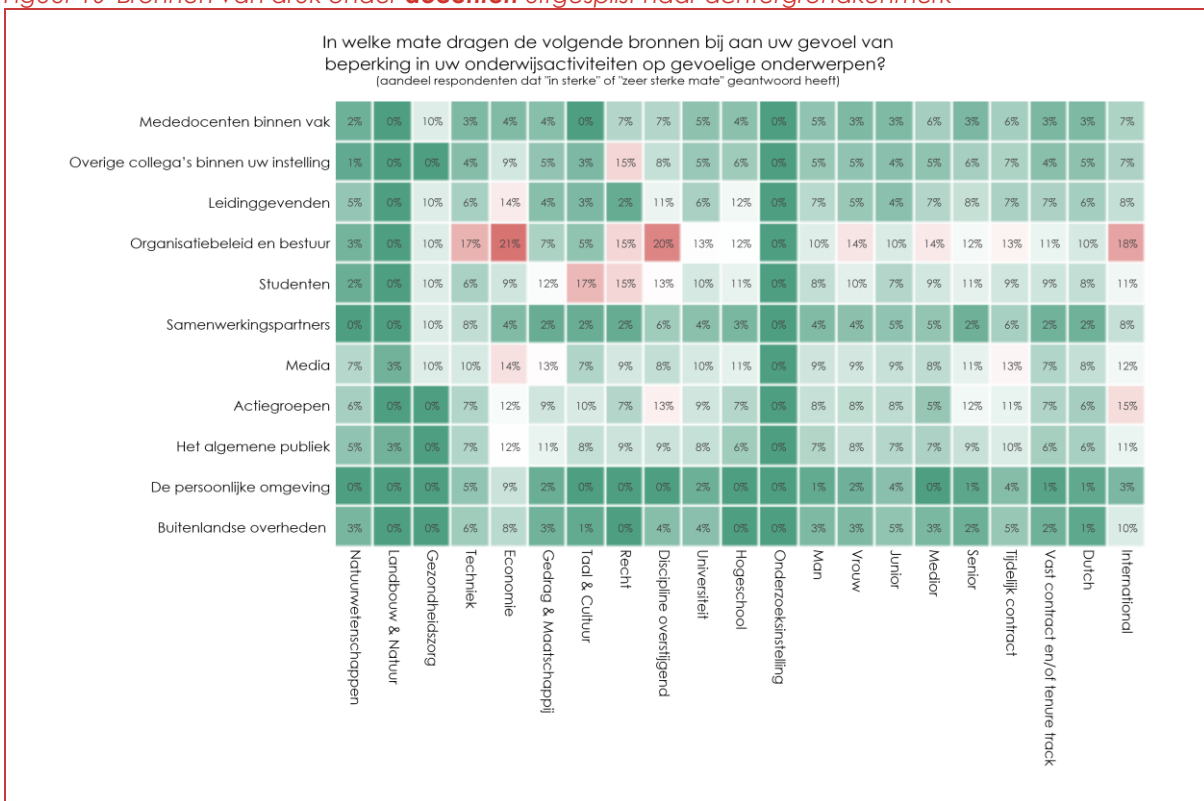
Bron: enquête onder onderzoekers en docenten. Kleurschaal loopt van 0% (donkergroen) via 12.5%(wit) naar 25% (donkerrood).

Figuur 9 Toepassing van zelfcensuur onder **studenten** uitgesplit naar achtergrondkenmerk

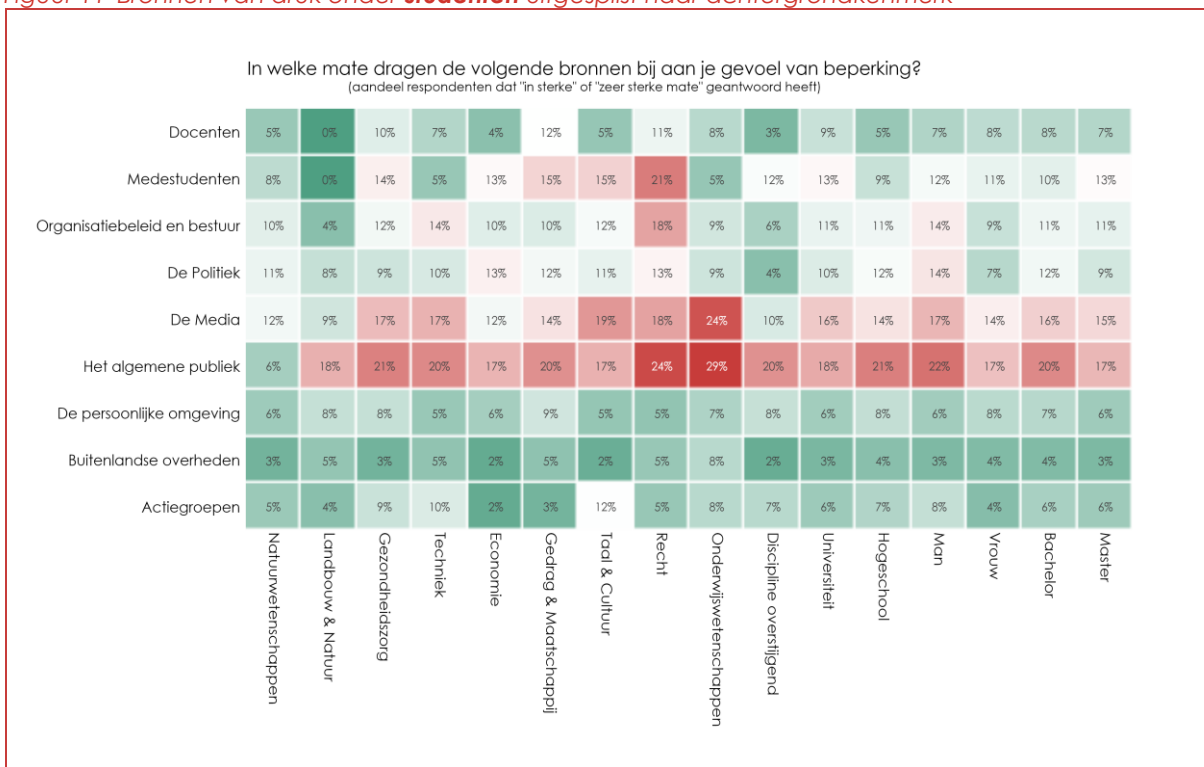
Bron: enquête onder studenten. Kleurschaal loopt van 0% (donkergroen) via 12.5%(wit) naar 25% (donkerrood).

Figuur 10 Bronnen van druk onder **docenten** uitgesplit naar achtergrondkenmerk

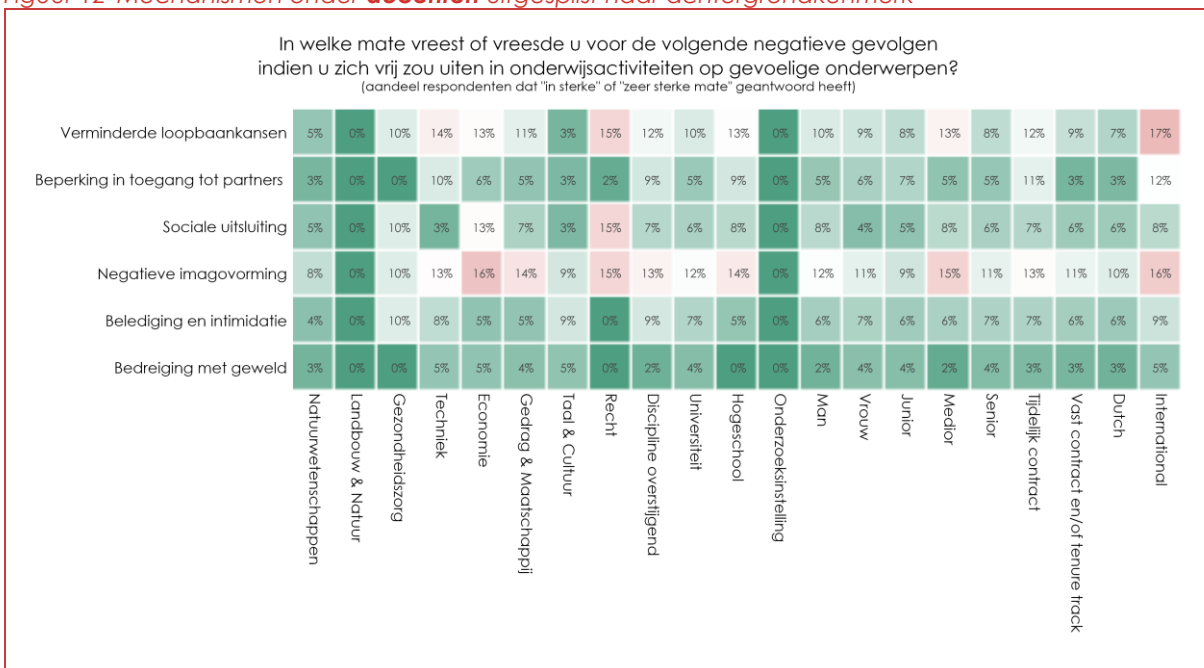
Bron: enquête onder onderzoekers en docenten. Kleurschaal loopt van 0% (donkergroen) via 12.5%(wit) naar 25% (donkerrood).

Figuur 11 Bronnen van druk onder **studenten** uitgesplit naar achtergrondkenmerk

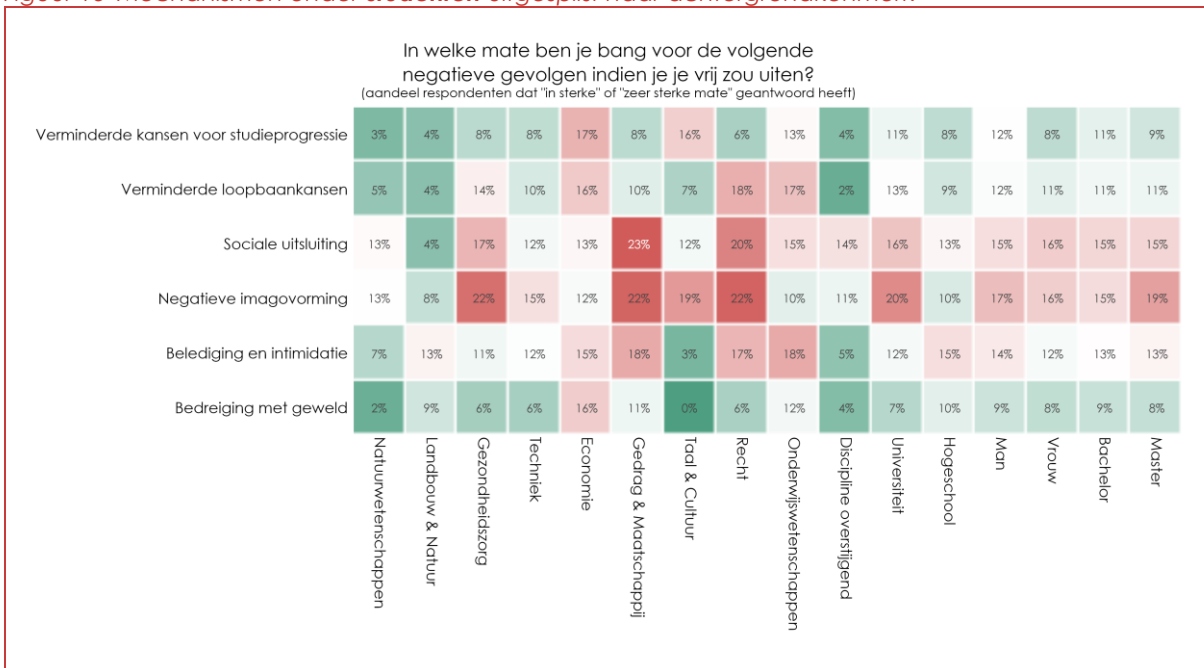
Bron: enquête onder studenten. Kleurschaal loopt van 0% (donkergroen) via 12.5%(wit) naar 25% (donkerrood).

Figuur 12 Mechanismen onder **docenten** uitgesplit naar achtergrondkenmerk

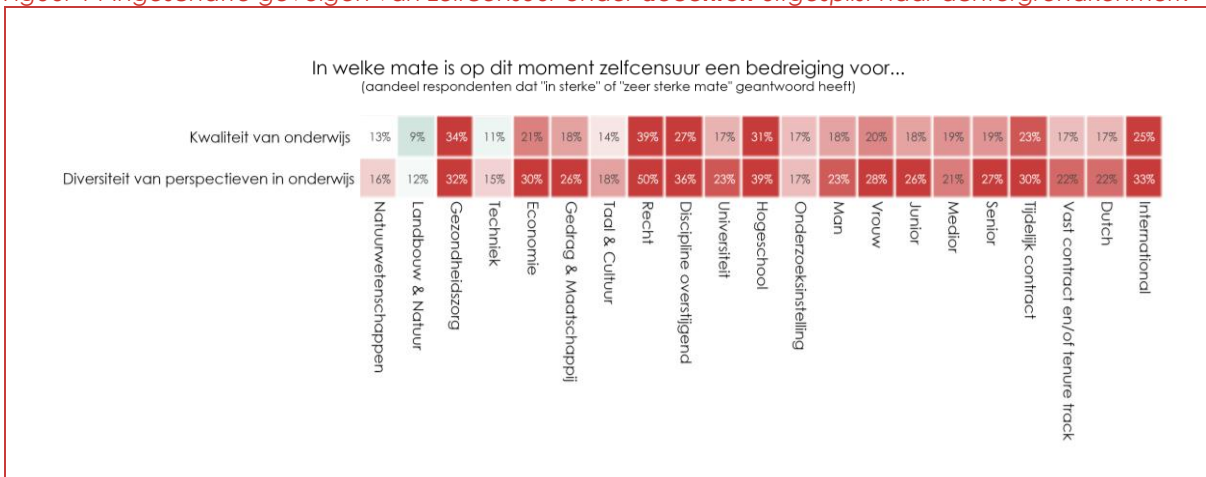
Bron: enquête onder onderzoekers en docenten. Kleurschaal loopt van 0% (donkergroen) via 12.5%(wit) naar 25% (donkerrood).

Figuur 13 Mechanismen onder **studenten** uitgesplit naar achtergrondkenmerk

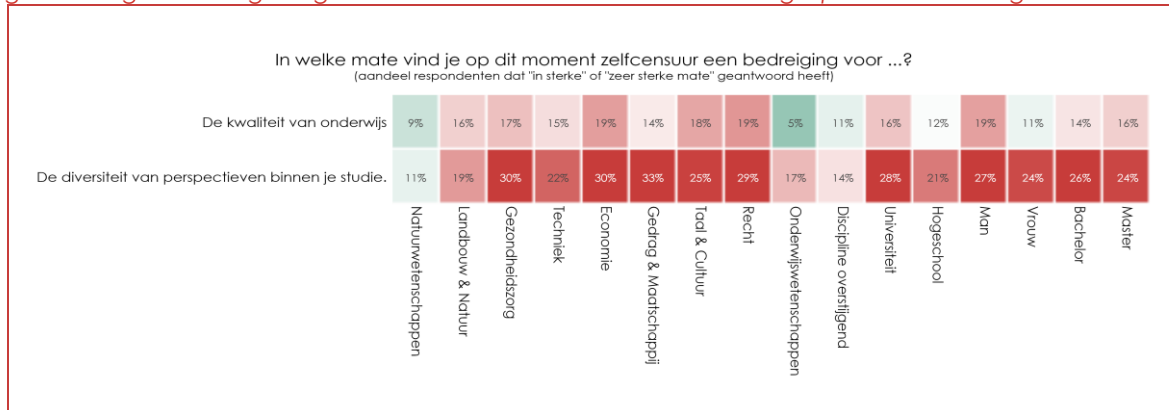
Bron: enquête onder studenten. Kleurschaal loopt van 0% (donkergroen) via 12.5%(wit) naar 25% (donkerrood).

Figuur 14 Ingeschatte gevolgen van zelfcensuur onder **docenten** uitgesplit naar achtergrondkenmerk

Bron: enquête onder onderzoekers en docenten. Kleurschaal loopt van 0% (donkergroen) via 12.5%(wit) naar 25% (donkerrood).

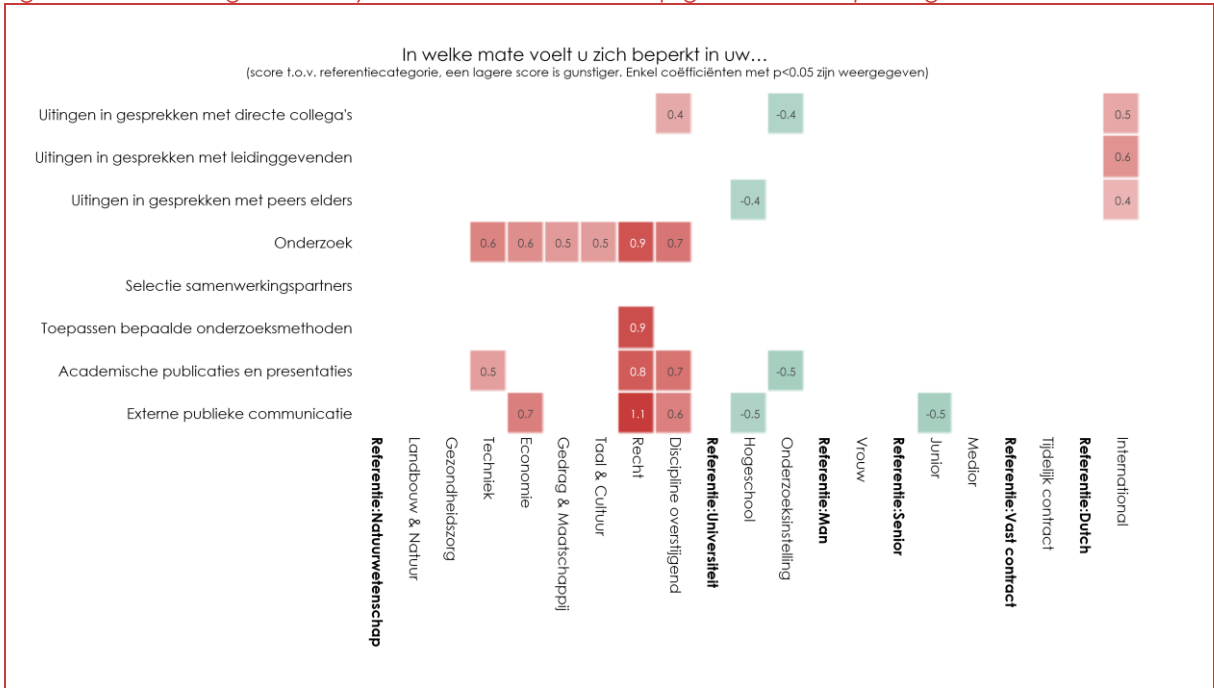
Figuur 15 Ingeschatte gevolgen van zelfcensuur onder **studenten** uitgesplit naar achtergrondkenmerk

Bron: enquête onder studenten. Kleurschaal loopt van 0% (donkergroen) via 12.5%(wit) naar 25% (donkerrood).

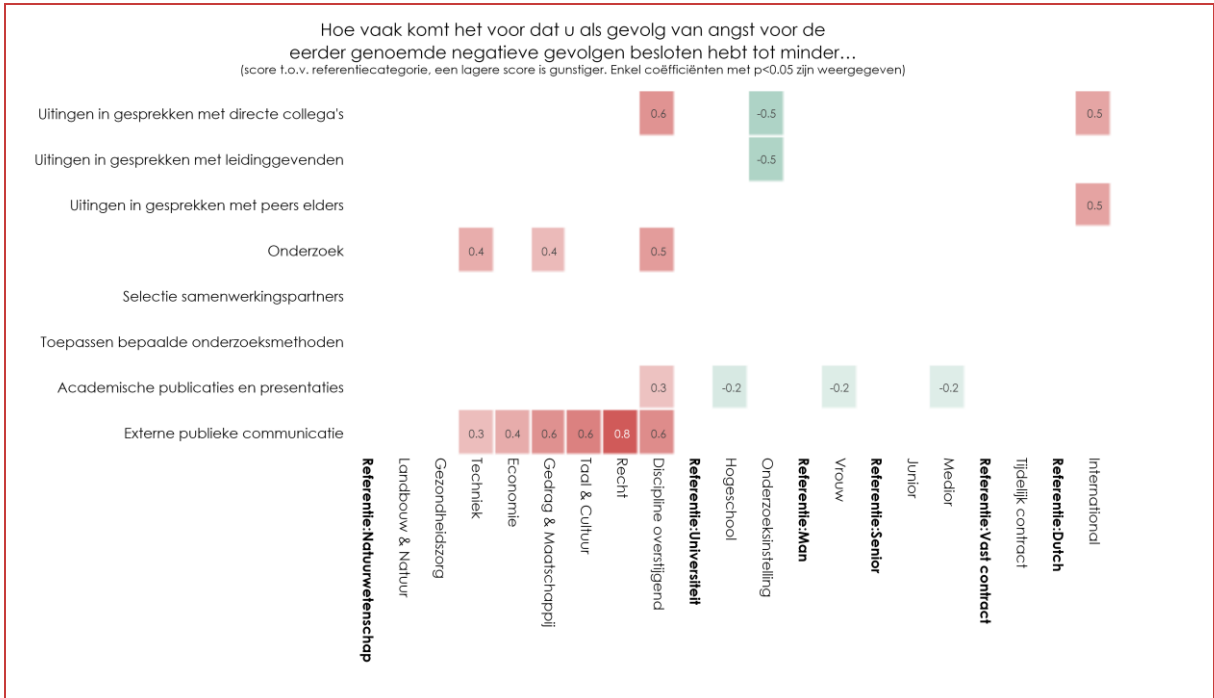
D.2.3 Regressieanalyses - onderzoek

Figuur 16 Regressieanalyse van rol van factoren op gevoel van beperking **onder onderzoekers**

Bron: enquête onder onderzoekers en docenten.

Figuur 17 Regressieanalyse van rol van factoren op toepassing van zelfcensuur **onder onderzoekers**

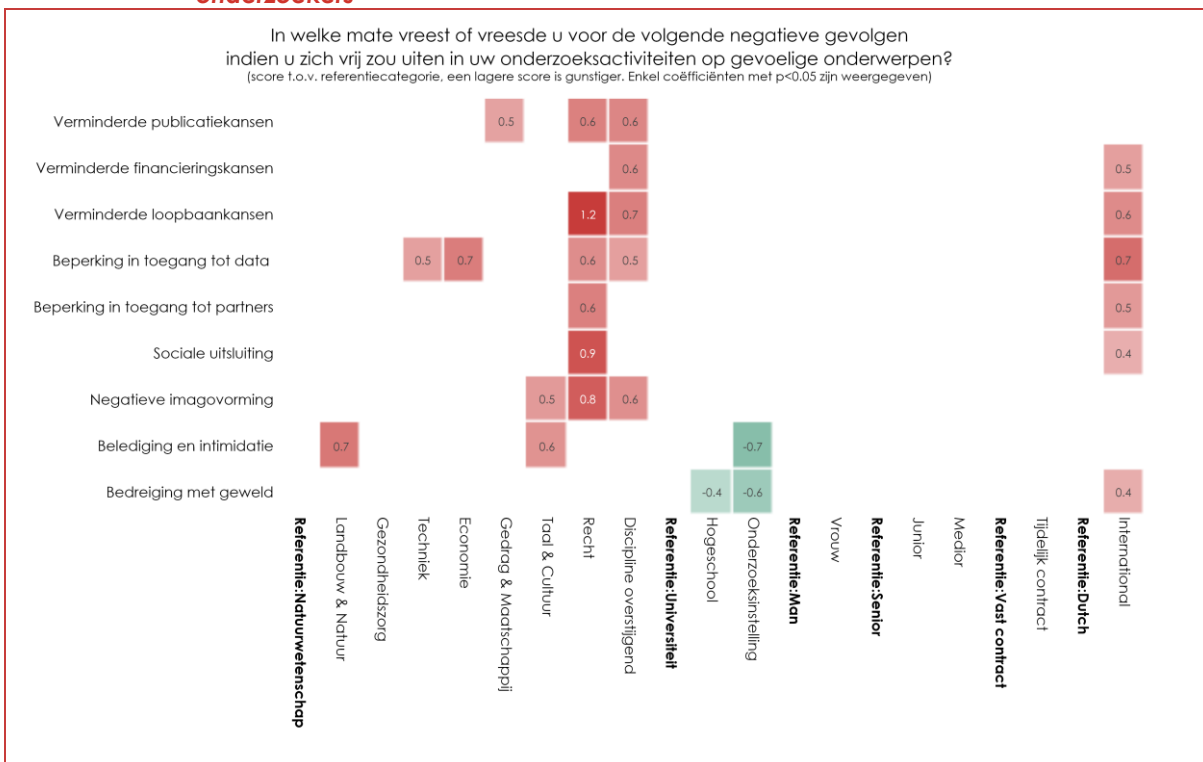
Bron: enquête onder onderzoekers en docenten

Figuur 18 Regressieanalyse van rol van factoren op de prevalentie van bronnen van zelfcensuur onder onderzoekers

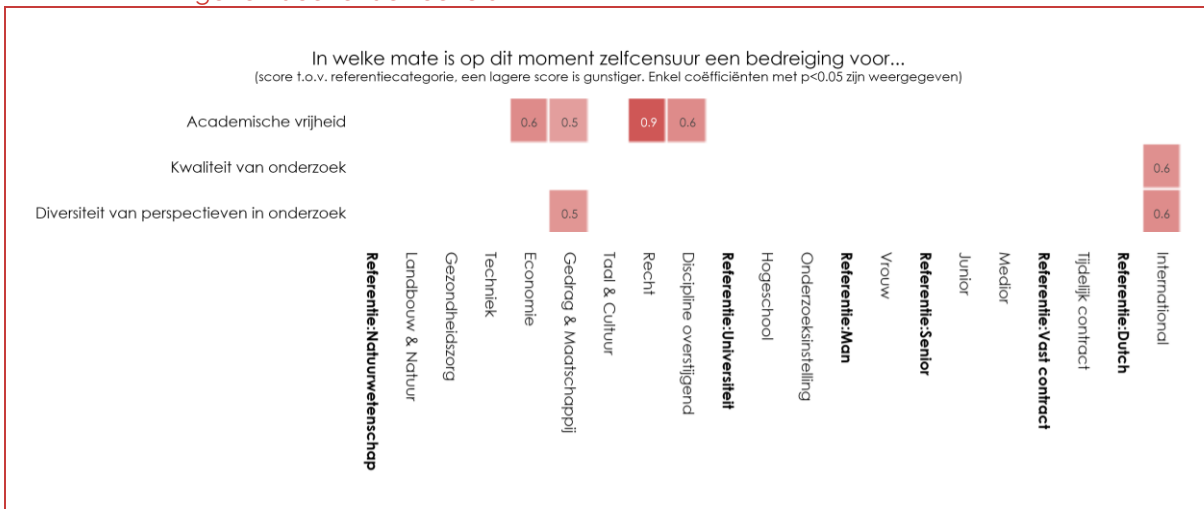
Bron: enquête onder onderzoekers en docenten

Figuur 19 Regressieanalyse van rol van factoren op de prevalentie van zelfcensuurmechanismen onder onderzoekers

Bron: enquête onder onderzoekers en docenten

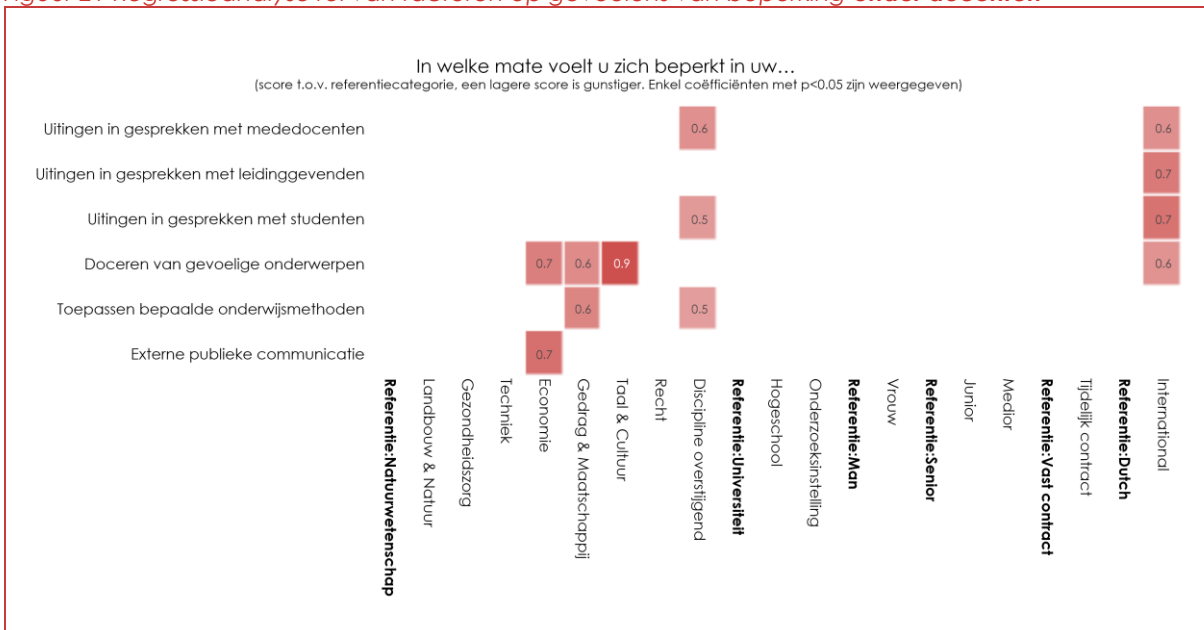
Figuur 20 Regressieanalyse van rol van factoren op de mate waarin zelfcensuur als bedreiging wordt gezien **door onderzoekers**

Bron: enquête onder onderzoekers en docenten

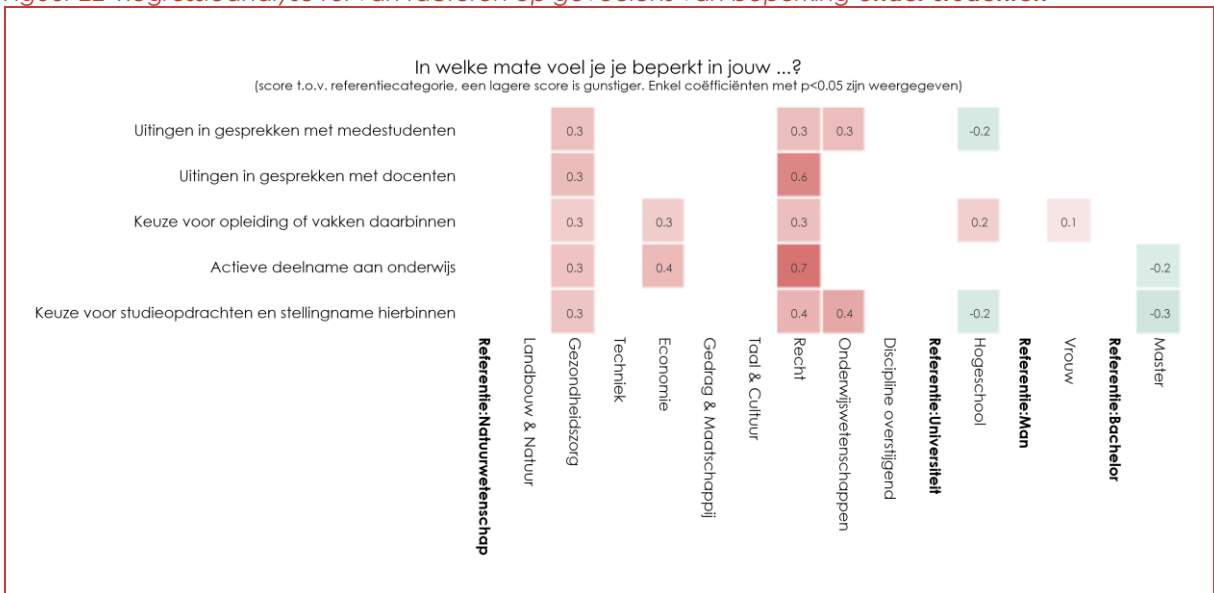
D.2.4 Regressieanalyses - onderwijs

Figuur 21 Regressieanalyse rol van factoren op gevoelens van beperking **onder docenten**

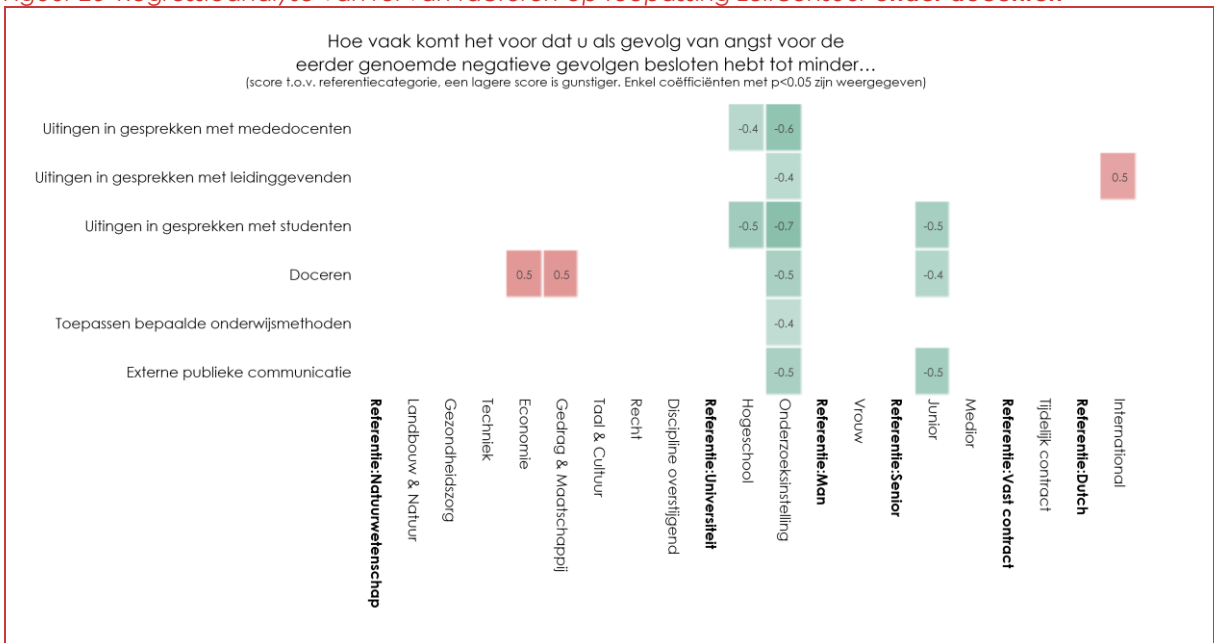
Bron: enquête onder onderzoekers en docenten.

Figuur 22 Regressieanalyse rol van factoren op gevoelens van beperking onder studenten

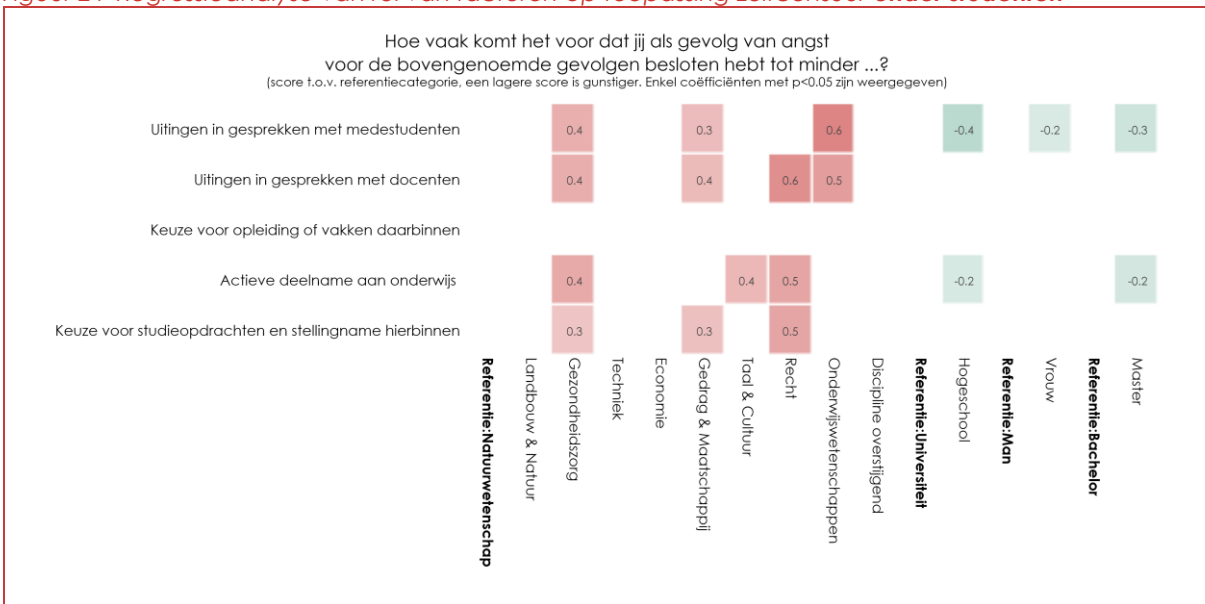
Bron: enquête onder studenten.

Figuur 23 Regressieanalyse van rol van factoren op toepassing zelfcensuur onder docenten

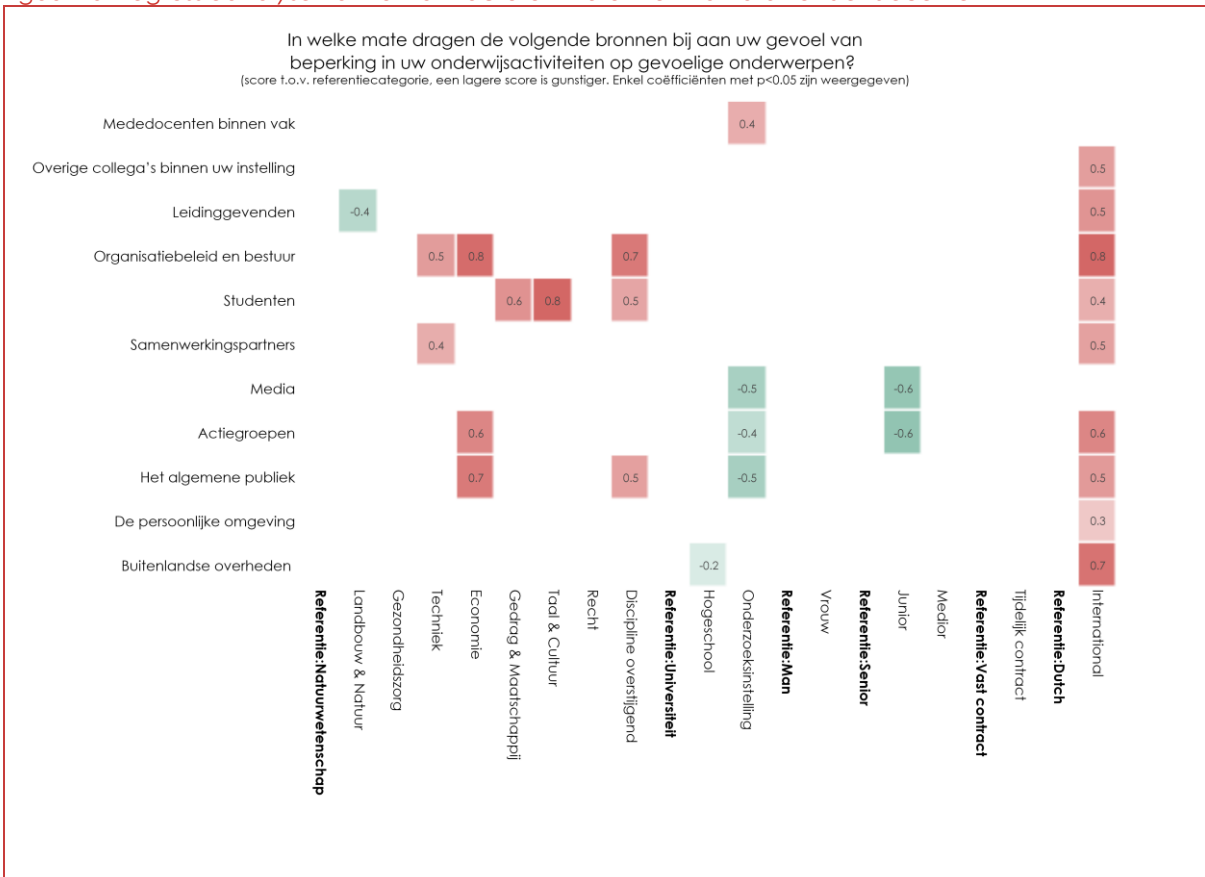
Bron: enquête onder onderzoekers en docenten

Figuur 24 Regressieanalyse van rol van factoren op toepassing zelfcensuur onder studenten

Bron: enquête onder studenten

Figuur 25 Regressieanalyse van rol van factoren – bronnen van druk onder docenten

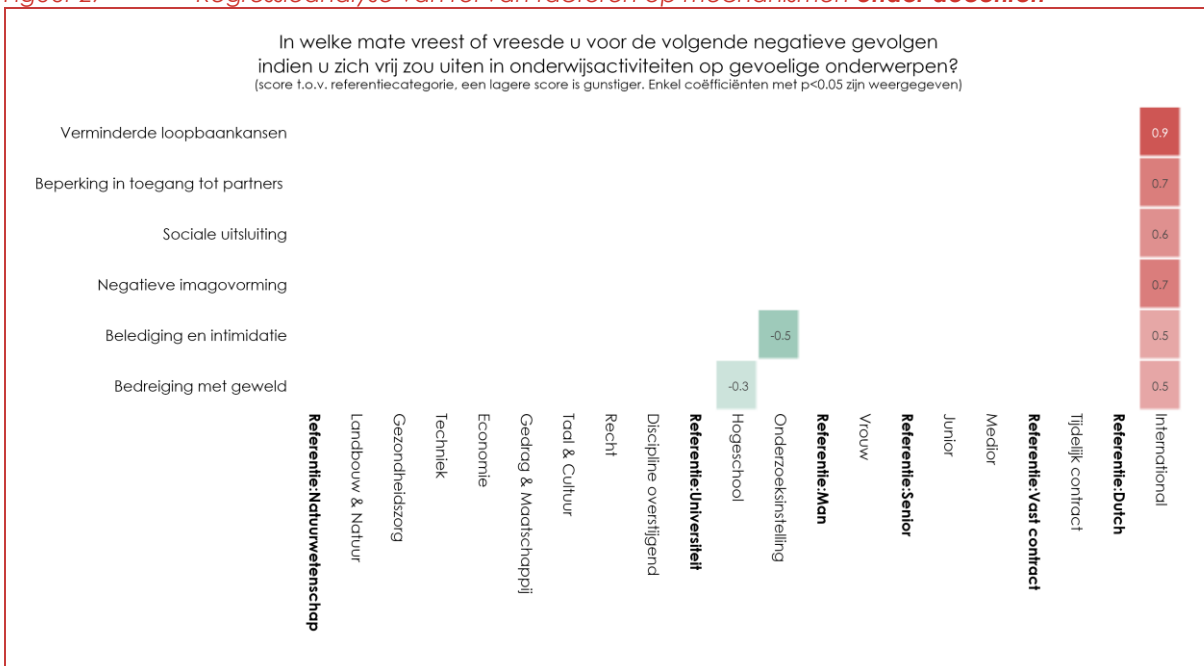
Bron: enquête onder onderzoekers en docenten

Figuur 26 Regressieanalyse van rol van factoren – bronnen van druk **onder studenten**

Bron: enquête onder studenten

Figuur 27 Regressieanalyse van rol van factoren op mechanismen **onder docenten**

Bron: enquête onder onderzoekers en docenten

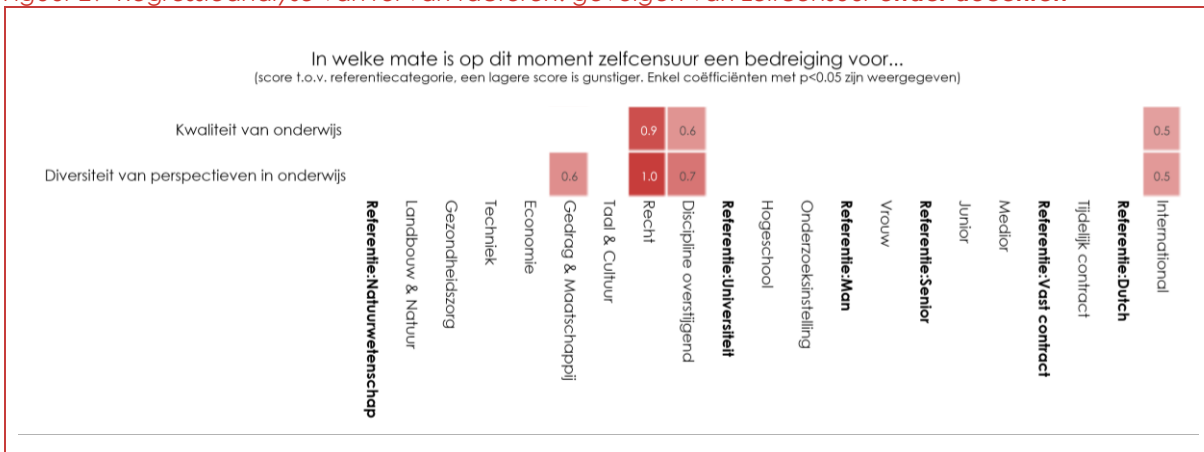
Figuur 28 Regressieanalyse van rol van factoren op mechanismen **onder studenten**

Bron: enquête onder studenten

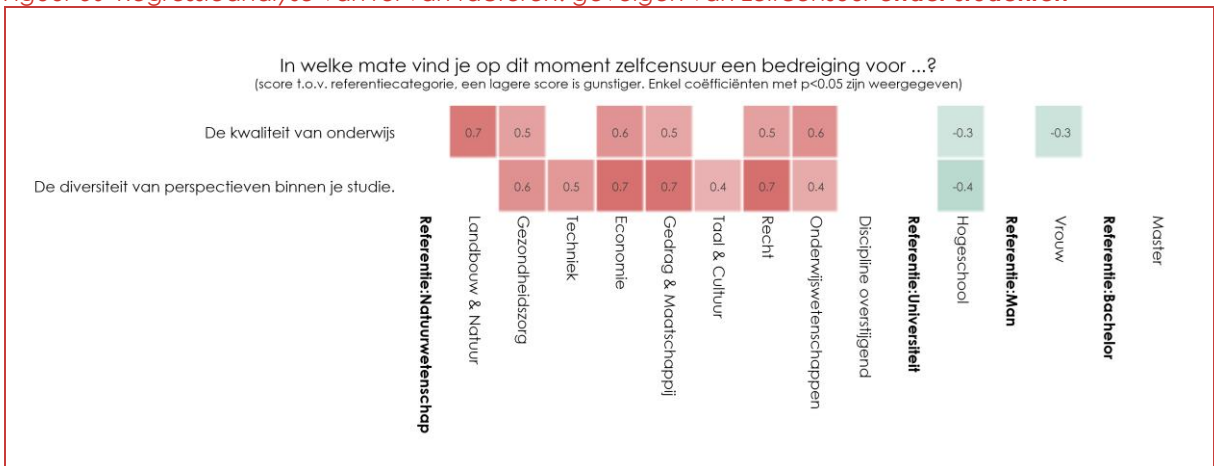
Factoren van invloed op gevolgen van zelfcensuur

Figuur 29 Regressieanalyse van rol van factoren: gevolgen van zelfcensuur **onder docenten**

Bron: enquête onder onderzoekers en docenten

Figuur 30 Regressieanalyse van rol van factoren: gevolgen van zelfcensuur onder studenten

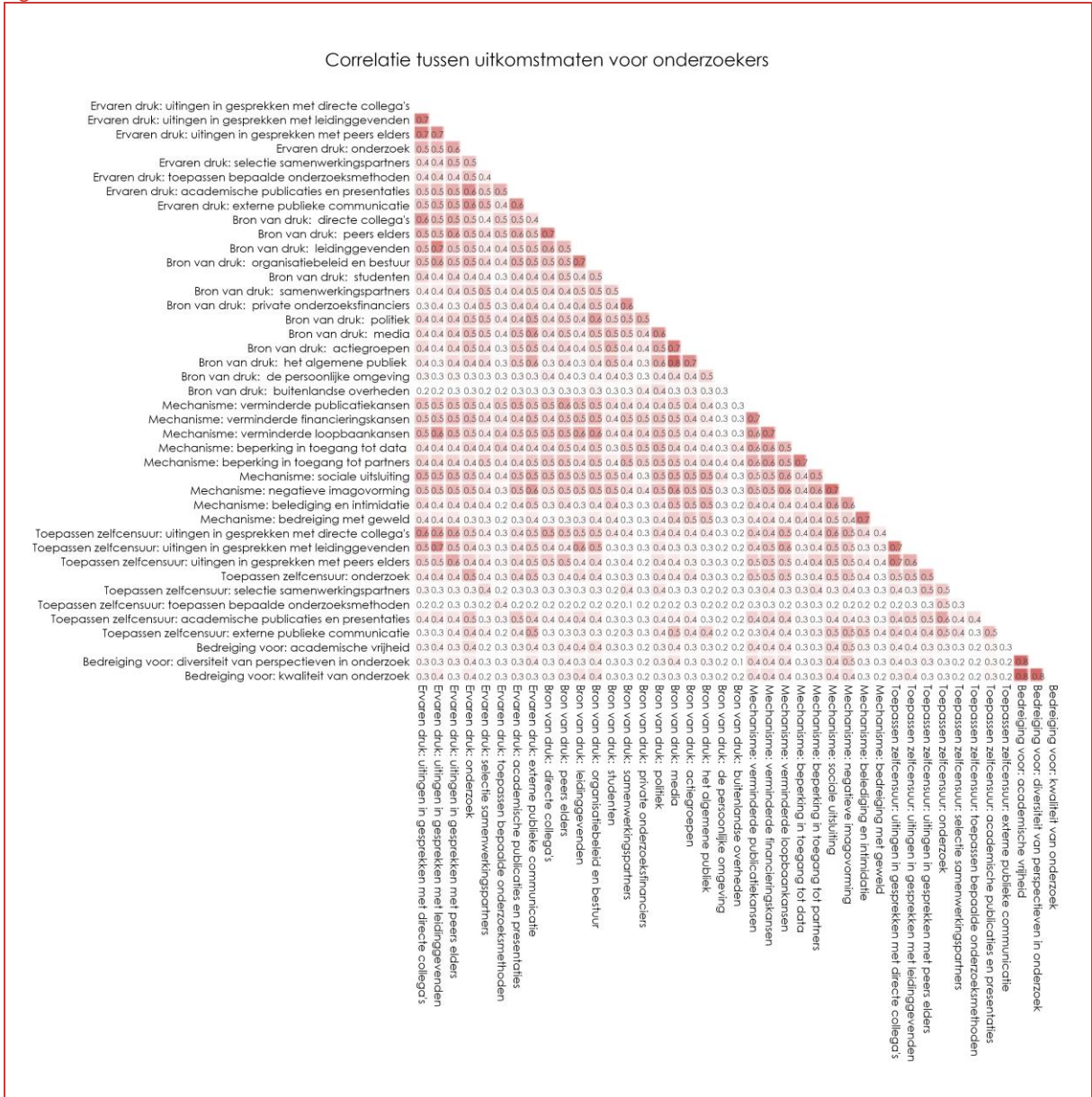
Bron: enquête onder studenten

D.3 Correlatie uitkomstmaten

De onderstaande figuren geven inzicht in de mate waarin de uitkomsten van dit onderzoek samenhangen.

D.3.1 Correlatiematrix onderzoek

Figuur 31 Correlatiematrix onderzoek

Bron: enquête onder onderzoekers en docenten

D.3.2 Correlatiematrix onderwijs

Figuur 32 Correlatiematrix afhankelijke variabelen voor zelfcensuur in onderwijsactiviteiten

D.3.3 Correlatiematrix onderwijs en onderzoek

Figuur 33 Correlatiematrix onderwijs en onderzoek

Bron: enquête onder onderzoekers en docenten

D.4 Robuustheidchecks

Om de robuustheid van de resultaten te borgen zijn diverse checks uitgevoerd:

- **Gebruik van gewichten:** de analyses zijn ook uitgevoerd zonder de herweging. Over het algemeen heeft dit slechts beperkt invloed gehad op de resultaten.
- **Subsets:** de analyses zijn ook uitgevoerd op basis van eerste subset van de enquêtedata. Dit leidde niet substantieel andere resultaten
- **Aanpassing uitsluitingscriteria:** het aanpassen van de uitsluitingscriteria, door bijvoorbeeld emeritus-onderzoekers ook mee te nemen, leidt niet tot substantieel andere resultaten

Bijlage E Consultaties

E.1 Gesloten consultatie

E.1.1 Responses

Met de gesloten consultatie wilden we instellingen de mogelijkheid geven om hun visie op en ervaringen met (maatregelen tegen) academische zelfcensuur met ons te delen. Zes instellingen hebben gebruik gemaakt van de mogelijkheid om te reageren op de uitnodiging voor de gesloten consultatie. De consultatie liep van juli 2023 tot eind september 2023.

E.1.2 Vragenlijst

1. In hoeverre bent u bekend met incidenten of specifiek voorbeelden van (mogelijke) academische zelfcensuur binnen uw instelling?

Denk bijvoorbeeld aan wat voor type incidenten of voorbeelden u tegen bent gekomen.

2. In hoeverre beschikt uw organisatie over inzichten, (cijfers, meldingen, interne rapporten) over incidenten rond academische zelfcensuur binnen uw instelling?

3. In hoeverre heeft uw instelling beleid of maatregelen om zelfcensuur tegen te gaan?

4. Wie binnen uw organisatie zouden we eventueel kunnen benaderen voor een interview om meer te vertellen over (de maatregelen tegen) zelfcensuur en de ervaringen van uw organisatie?

U mag uiteraard ook uzelf opgeven als interview kandidaat. Wij zullen slechts een selectie van de personen die ons worden aangedragen in de open consultatie kunnen benaderen voor een interview; dit betekent daarmee dat wij niet automatisch contact op zullen nemen met deze personen voor een interview

E.2 Open consultatie

E.2.1 Aantal responses

Via een onlineformulier konden onderzoekers, docenten en studenten anoniem hun input leveren. De open consultatie liep van 23 juni tot 1 augustus 2023 en is via de volgende routes uitgezet:

- Via de sociale media (LinkedIn en Twitter) van Technopolis,
- Via verspreiding van de ISO, de VvL en PNN (klankbordgroepleden) onder hun netwerken,
- Via een betaalde advertentie op LinkedIn waarmee de consultatie op de tijdslijnen van 20.000 gebruikers terecht kwam die studeren aan of werkzaam zijn voor Nederlandse hogescholen en universiteiten.
- Op het moment van sluiting waren er in totaal 75 reacties, waarvan 53 compleet afgerond waren.

E.2.2 Vragenlijst

Onderstaande vragenlijst bevat een combinatie van open vragen en meerkeuze vragen om zo docenten, onderzoekers en studenten een kans te geven op anonieme basis hun ervaring

te delen. Afhangend van de antwoorden op de meerkeuzevragen kregen mensen bepaalde vragen wel of niet te zien. In het overzicht staat de routing van de open consultatie aangegeven.

1. Ik...:

[Meerkeuze, meerdere opties mogelijk]

- ...studeer aan een hogeschool of universiteit in Nederland (→Vraag 9)
- ...geef les aan op een hogeschool of universiteit in Nederland
- ...doe wetenschappelijk onderzoek bij een universiteit, hogeschool of NWO/KNAW-onderzoeksinstituut in Nederland (masterscriptie valt onder studeren, promotieonderzoek onder wetenschappelijk onderzoek)
- ...geen van allen (→einde consultatie)

2. Heeft u in de afgelopen drie jaar uw onderzoeksactiviteiten aangepast naar aanleiding van externe druk? (Bijv. omdat u bepaalde negatieve consequenties verwachtte zoals sociale uitsluiting, verminderd carrièrekansen of bedreigingen als u uw activiteiten niet zou aanpassen)

Toelichting: Met onderzoeksactiviteiten bedoelen we het hele onderzoeksproces van selectie van een onderwerp en/of samenwerkingspartners tot de communicatie van onderzoeksresultaten

[Meerkeuze antwoord]

- Ja → naar vraag 3, 4 en 5
- Weet ik niet zeker → naar vraag 3, 4 en 5
- Nee → direct naar vraag 6
- Niet van toepassing – ik voer geen onderzoek uit → naar vraag 6

3. Kunt u deze situatie(s) beschrijven Bijvoorbeeld, om welke onderzoeksactiviteiten ging het, hoe paste u uw onderzoeksactiviteiten aan? (Max. circa 100 woorden)

4. Wat was de reden dat u dit deed? Denk aan welke negatieve consequenties die u verwachtte bijvoorbeeld. (Max. circa 100 woorden)

5. Wat waren de gevolgen voor u van het aanpassen van uw onderzoeksactiviteiten? (Uw gevoelens, het effect van deze beperking op uw onderzoeksactiviteiten, eventuele bredere gevolgen) (max. circa 150 woorden)

6. Heeft u tijdens het geven van onderwijs uw activiteiten aangepast naar aanleiding van externe druk? (Bijv. omdat u bepaalde negatieve consequenties verwachtte zoals sociale uitsluiting, negatieve cursusbeoordelingen of bedreigingen) (max. 100 woorden)

- Ja (→vraag 7, 8 en 9)
- Weet ik niet zeker (→vraag 7, 8 en 9)
- Nee (→vraag 10)

- Niet van toepassing – ik geef geen onderwijs (→vraag 10)
7. **Kunt u deze situatie(s) beschrijven?** Welke activiteiten paste u bijvoorbeeld aan en hoe deed u dat? **(Max. circa 100 woorden)**
 8. **Wat was de reden dat u dit deed?** Denk aan welke negatieve consequenties u verwachtte bijvoorbeeld. **(Max. circa 100 woorden)**
 9. **Wat waren de gevolgen** voor u van het aanpassen van uw onderwijsactiviteiten? (Uw gevoelens, het effect van deze beperking op uw onderwijsactiviteiten, eventuele verdere gevolgen) (max. circa 150 woorden)
 10. **Heeft u in de afgelopen drie jaar uw uitingen of gedrag binnen uw studie aangepast naar aanleiding van externe druk? (Bijv. omdat u bepaalde negatieve consequenties verwachtte zoals sociale uitsluiting, lagere cijfers of bedreigingen als u uw uitingen of gedrag niet zou aanpassen)**
[Meerkeuze antwoord]
 - Ja → naar vraag 11, 12 en 13
 - Weet ik niet zeker → naar vraag 11, 12 en 13
 - Nee → direct naar vraag 14
 - Niet van toepassing – ik volg geen onderwijs → naar vraag 14
 11. **In geval van wel of als u het niet zeker bent, kunt u de situatie beschrijven? Welk gedrag paste u aan en op welke manier deed u dat bijvoorbeeld? (Max. circa 100 woorden)**
 12. **Wat was de reden dat u dit deed?** Denk aan welke negatieve consequenties u verwachtte. **(Max. circa 100 woorden)**
 13. **Wat waren de gevolgen** voor u van het aanpassen van uw studieactiviteiten? (Uw gevoelens, het effect van deze beperking op uw studie, eventuele verdere gevolgen) (max. 150 woorden) **(max. circa 150 woorden)**
 14. **Wat voor maatregelen zouden** volgens u kunnen helpen om beperkingen en zelfcensuur binnen hoger onderwijs en onderzoek te voorkomen? Licht uw antwoord hier toe (max. 100 woorden)
 15. **Zou u bereid zijn om uw antwoorden eventueel toe te lichten in een interview?** Zo ja, laat uw contactgegevens achter (wij contacteren enkel een steekproef, dus het achterlaten van contactgegevens betekent niet dat we automatisch contact met u zullen opnemen))
 - a. Ja → open antwoordveld voor naam en emailadres:
 - b. Nee → einde consultatie

www.technopolis-group.com